

Фройляйн Ірен цікавить, що вони співають.

— Вони збираються ламати нам кістки,— сміючись, відповідає Тосман.

Ірен сміється теж. Дуже вже чудні вони, а надто найменший—він стиснув кулачки й зосереджено диригує неладним хором.

... Наломавм ему кості.

Високий міліціонер непомітно підкрадається до машини, й раптом оглушно реве сигнальний ріжок. Зграєю сполоханих горобців дівтора розсипається в різні боки, міліціонер вдоволено сміється й хутко відступає на ганок, бачачи, що карапузи збираються атакувати його.

— По домівках, чвара!— грізно кричить він.— По домівках рибу в постелях ловити. Ніч на дворі!

Ніч настає зразу, обкутавши селище зоряним своїм укриттям.

Карайбіг стріває чужоземців з невдало втаємним удоволенням. Рабе лице його відсвічує приємною посмішкою.

— Я ж казав вашому хазяїнові... — показує він на чемодан і делікатно одвертається, коли Ірен піднімає покришку.

Речі всі на місці. Тосман хоче взяти чемодан, але Карайбіг спинає його.

— Не турбуйтеся, — натискує він кнопку на столі, — за п'ять хвилин він буде у вас у домі. Ви тільки розпишіться ось отут.

Карайбіг проводить гостей на ганок.

— Ви цією вулицею йшли? — питає він, побачивши, що Тосман повернув праворуч від будинку міліції. — Вам же ближче ось сюди. Пройдіть повз клуб, потім через сад, і ви вдома.

Тосман запитливо дивиться на фройляйн. Вона звертає туди, куди показав Карайбіг. Тосман покірно йде за нею.

І В А Н К А Л Я Н Н И К

ВІД Путилівця і до „Аврори“
розкотився молодий
навал,
і несла до Фінського, — за
город

звістку божевільную Нева.
Лютістю одвертою шпурляло
в бога,
в дошку.
Крізь вогонь і пил
це тебе —
дитину з Арсеналу —

привітали рудні і степи.
Підвели батьки до сонця шиї
і до бою, —

у майбутнє крок,
це вони обороняли Київ
з піснею гарячою, мов кров.
Це тебе

у спину
біла кляса
гуркотанням олив'яних злив.
Заміняли шахтарів Донбасу
хапезевські каталі.

„Я на варті сиджу —
бережись, буржуй,
гладкий

бережись,
по кишенях
не ножі.

У кишені
наган,
наша певна нога,
наші руки —
безмін,
наша воля —
без змін“.

Ти народжувалась.

Ти зростала,
плечі розправляючи свої,
і гримить Ітернаціоналом
на весь світ

найкраща із країн.
Та за мене
батько був у шанцях,
шкварний вечір бився у
вікно,
наче тіні їхали повстанці,
я не знав — Будьонний чи
Махно.

Через дні, що вирушали в
похід
через комсомолію
і цех

я пізнав тебе, моя Епоха,
і вороже я пізнав лице.
І тепер, коли минув
двадцятий
мій весняний, мій. рум'яний
рік, —

хочу я
твій розмах перейняти
голосом
твоїм заговорить.

Л Е О Н І Д Ю Х В І Д

П О Л У М ' Я Р І

уринок з кінороману
ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ники, це з своїх коней, що серед них були й коні, відібрані у куркуля Онупрія. Отож, майже щодня, скінчивши роботу, колгоспники заходили на великий двір і там дивилися на своїх спільних коней. А як минуло літо, як покосили високі жита, як підняли землю на чорні пари, стала багатьох небезпека брати:

— Куди ж коні на зиму?

— Не хорошо, щоб знову по хатах, одвикати б од цього!

Тяжкі парів ще осінню зиму не дов
Кінь, без літ, виходу, зимов

— Треба стайню будувати!

І всі погоджувалися на тому, що треба будувати стайню, і заходилися будувати. А коли вже вирости стіни, знову засу-мував актив:

— Лісу немає!

— Крити немає чим!

Було приїздив уповноважений з району—хлібозаготівлі про-вадити. Були тоді збори, на зборах уповноважений пообіцяв допомогти, ще записував прохання колгоспників до бльокнота, і потім сховав його у портфель. Поїхав уповноважений, і на цьому завірла його обіцянка допомогти.

Потім приїхала група шахтарів. Знову зажеврили надії на допомогу...

* * *

Свердлій Калган сидить на ліжку.

Одягається, підходить до вікна.

На дворі вже сіріє...

Розвалля хати,

на лампачу спить юнак з білим волоссям,

руки юнака міцно притискують до грудей сопілку...

Подвір'я Онупрія,

повз подвір'я майнула п'яна тінь.

Темною вулицею плететься п'яний Семен,

він наближується до розвалля, де спить юнак з сопілкою.

Семен побачив юнака і

підійшов до нього,

ногою штовхнув у бік.

Юнак злякано схоплюється,

відбігає осторонь.

Злякані очі юнака,

руки тиснуть до грудей сопілку.

Семен хитаючись наближається до юнака:

— Грай!

Не чекаючи на гру, Семен розводить руками, присідає
ляскає в долоні, танцює.

Юнак одбігає ще далі і

зупинився на подвір'ї порожньому, бур'янами вкритому.

Семен знову наздоганяє юнака, примушує грати.

Юнак тікає,

Семен наздоганяє,

бере юнака за комір довгої білої сорочки і

б'є юнака в обличчя.

Великі, замислені очі юнака,

з них на вилиці зльози.

Сопілка.

По сопілці мляво стрибають пальці.

Юнак грає.

Семен намагається танцювати,

Заплутується ногами в траві і
падає.

Юнак стоїть і грає.

Семен лежить у бур'яні,
він уже заснув.

Лежить Семен, спить. Стоїть над ним юнак, грає на со-
пілку і дивиться кудись у безвість, у далеку висо-
чинь. А на дворі все світлішає і світлішає.

Десь на селі прокричав півень...

* * *

Свердлій Калган вийшов на подвір'я з хати і привітався з
ранком. Він глянув навкруг себе і раптом прислухався.

Велика сопілка, по ній мляво бігають пальці.

Груди свердлієві помітно хвилюються.

Калган прискорює ходу.

Раптом він бачить юнака, що грає.

Свердлій підійшов ближче, знову став і дивиться на
юнака.

Юнак раптом кинув грати.

Калган кличе юнака до себе рукою і
намагається підійти ближче до нього.

Ноги свердлія просуваються вперед, чіпляючись за висо-
кий бур'ян.

Раптом свердлій спіткнувся, ледве не впав.

Калган озирається навкруги.

Велике обличчя свердлія. Його здивовані очі.

На траві спать Семен.

Свердлій пильно вглядається йому в обличчя і
замислюється.

І пригадав свердлій Калган широкі ниви, колючу стерню,
рядно і Варю. Ще пригадав, як біг Семен довгим шляхом і як
тікав тоді Семен од нього.

Калган дивиться на Семена, потім
на юнака.

Кличе рукою юнака до себе.

Юнак підозріло дивиться на свердлія.

Свердлій поволі наближується до юнака.

Широка долоня свердлія обережно гладить юнака по
плечу.

А на дворі вже світло. На чийомусь подвір'ї нишпорять кури,
і чиясь рука щедро дарує їм насіння.

Варя вийшла з своєї хати з порожнім відром, до нього при-
в'язаний старий канат. Зайшла у сусідський двір. Стала коло
колодязя і на кодолі пустила в глибину відро. В цей час повз
подвір'я це, де тягне Варя воду, пройшли свердлій та юнак.
Варя замислено глянула їм у слід.

Велике обличчя Варі,
її замислені очі.

Про щось мріяла Варя, але мрії її обірвалися, коли долетіли до неї гучні вигуки:

— Гей, на збори виходь!

Хтось із двору хрипло запитує:

— А куди, до розправи?

— До якої там розправи, до сельсовету, — відказує сердито Сільвиконавець.

Сільвиконавець ходить понад дворами і загадує на збори.

Варя з відром іде до хати.

Пилип, її батько, сидить і

їсть чорний корж.

Варя набирає кухоль води,
ставить на стіл.

Поставивши кухля з водою на стіл, Варя з жалем глянула на батька і трохи несміливо сповістила:

— А в артілі цими днями врожай розподіляли, всім припало.

Пилип сердито глянув на дочку і промовчав. У цей час до нього долетіли вигуки сільвиконавця:

— Гей, на збори виходь! — Пилип запив водою, зняв з гвіздка стару подерту сіру шапку, кинув поглядом на пустку навколо і вийшов з хати.

Коли вийшов Пилип на вулицю, він побачив, як один за одним чимчикують його сусіди, спираючись на товсті кийки, до сільради. Пилип глянув на велике гаряче кружало сонця і почимчикував собі, теж спираючись на кийка, вперед, довгою вулицю...

Калган мовчки наближається до приміщення сільради. Слідом за ним просувається юнак, він тисне у руці сопілку і дивиться у спину свердлієві.

Старий напис на диктовій дошці:

„УСРР. Нечиківська сільрада“

Низенькі східці дерев'яні.

Одна нога зійшла на східці.

Свердлій стоїть на ганку, а
коло нього юнак.

Свердлій простягає руку юнакові:

— Ну бувай,

але юнак руки не подав.

Великі здивовані очі юнака. Він не розумів, чого бажає цей чоловік.

Свердлій хлопає юнака по плечу і
зникає за дверима сільради.

Юнак лишився біля східців.

До сільради підійшов голова сільради.
Низенький, широкоплечий,
посивілі вуса донизу звисають.
Юнак, побачивши голову сільради,
відсахнувся осторонь,
голова сільради глянув на юнака,
похитав жалібно головою і
зник у приміщенні.
Тут він побачив свердлія.
Свердлій іде назустріч голові.
Ручкаються,
свердлій щось говорить,
сідають за стіл.
Між Калганом та головою точиться розмова.
Свердлій дістає бльокнот і
подає голові сільради папірець.
Голова сільради розгортає папірець і
читає:

— Посвідчення. Пред'явник цього тов. Калган, бригадир
від шахткому Н-ської рудні, якому доручено провести масову
роботу і завербувати вільну робочу силу села Нечиківки на
допомогу шахтарям для роботи на рудні.

Голова шахткому — *Гурій*

Секретар — *Шахов*

Голова сільради вийшов з папірцем з свого „кабінету“, підійшов до столу в другій кімнаті, де над столом висить напис „Секретар“. Але секретаря ще немає.

Голова сільради залишає папірець на столі і повертається до свердлія. Сідає за стіл і тоді знову між свердлієм Калганом та головою сільради тривають жваві балачки. Калган щось намагається довести голові сільради і він з піднесенням промовляє до нього. Голова сільради поважно розводить руками і в той же час, видно, не погоджується.

— А залізо для кого? — рішуче запитує Калган. — А руда для чого, а з чавуну що робимо?

— Та все це вірно, — відказує мляво голова сільради. — Та й у нас скрутно. Теж людей не стає. Самі ж знаєте, осінні польові роботи, скотарство треба розвивати, і взагалі, як у великому господарстві.

Свердлій Калган підходить до голови сільради, кладе йому на плече руку і не без патосу розповідає йому:

Глибокий кар'єр.

Прив'язаний до кодоли і впершись ногами до ніжки скелі, свердлить перфоратором Калган.

Дрижать руки.

Вся постать дрижить, і
обличчя таке напружене, м'язисте.

Потім у готові шпури
закладають динаміт.
Запалюють і
рвуть!

Порода сиплеться на днище кар'єру, а там
на коліях стоїть чимало вагончиків, але
коногонів тільки двоє-трое, і немає кому відкачувати вагон-
чики до кліті...

Свердлій Калган розповідає голові сільради про брак робочої
сили на рудні. Голова сільради дедалі все більше погоджується
і пристає на пропозиції Калгана:

— То що ж, зберуться, обговоримо...

Східці з ганку сільради.

Трохи осторонь стоїть юнак і все
дивиться на східці.

Сільвиконавець понад дворами загадує на збори.

Ось він дійшов до подвір'я Онупрія,
глянув на хату і пішов далі, обминаючи це подвір'я.

На стінці висить годинник з дешевих.

Замість баясту прив'язана гиля.

Годинник показує на сьому годину ранку.

Голова сільради визирає у вікно.

Вулицею простують селяни.

Біля ганку вже зібрався невеликий гурт, про щось роз-
мовляє, сперечається.

Трохи осторонь, як стояв, так і стоїть білявий юнак, а
повз нього проходять селяни, минають його і не звертають
уваги.

Юнак весь час дивиться на двері.

До гурту підійшов Пилип, зняв шапку стару, поздоровкався...

А на траві, осторонь розвалля лампачевого, сидить Семен,
такий заспаний, опухлий. Дивиться посоловілими очами нав-
круги і мабуть пригадує, де він і як потрапив сюди. Він слинить
губи, тре руки і підводиться на ноги. Мляво, похитуючись,
попрямував з подвір'я, дорогою сорочку на собі поправляє.
Вийшов на вулицю. Озирнувся ліворуч і в протилежний бік,
побачив біля сільради гурт селян...

Семен іде до сільради,

підійшов до гурту,

зупинився,

питає у селянина:

— А чого це позбігались?

Селянин розводить руками, на знак того, що не знає. Тоді

Семен звертається до іншого:

— А чого це позбігались, питаю?

Знову не дістає відповіді, тоді Семен пішов прямо у сільраду.

І от він у кімнаті, підходить до столу секретаря, зупи-
няється.

Розглядає напис, що прибито над столом „Секретар“.

На столі лежить недокурок.
Семен підійшов до столу ближче.
Простяг руку за недокурком і
побачив на столі складений учетверо папірець.
Семенова рука.
Рука тягнеться до папірця, і
папірець уже в жмені Семеновій.
Семен хаває папірець у кишеню.
Раптом до кімнати увійшли голова сільради та Калган.
Семен здригнув.
Калган підозріло глянув на Семена.
Семен одвернувся.

А коло сільради вже чимало селян...
Тимчасом впоравшись із хатніми справами, вийшла на вулицю
і прямує до сільради Варя...

На ганок виходять Калган та голова сільради.
Тут же серед селян присутні й інші четверо шахтарів.
Вони розмовляють із селянами.
Калган зняв кашкета і привітався до гурту.
Селяни заворушилися, дехто схилив голову, інші познімали
шапки на знак привітання.

Голова сільради вийшов наперед і
підняв руку догори.
Натовп припинив.

Голова сільради показав руками на Калгана і відрекомен-
дував його:

— Представник від шахтарів, у серйозній справі до нас,
прошу вислухати. Коли будуть запитання, подавайте порядком і без
крику.

Калган виходить наперед.
Остеронь сходу стоїть юнак і дивиться на Калгана.
А Калган уже палко промовляє.

Пилип дивиться на Калгана і
вийком землю ковиляє.

Калган розповів селянам:
Свердлий свердлить.

Конони гонять вагончики естокадою,
лопатники насипають вагончики рудою,
відкатники гоняють по шахті вагонети з рудою,
вантажники вантажать руду у вагони,
шахтарі ідуть з роботи,
збираються біля підйомникового майданчика, і
потім кліть подає їх на поверхню.

Тут біля копра вони збираються.

Виступають окремі шахтарі:

- Прорив заїсть!
- Недовиконання велике!
- Людей не стає!
- Поповнення потрібне!..

Калган продовжує промовляти.
 Гурт насторожено слухає.
 Пилип водить щелепами і ковиляє землю.
 Калган промовляє далі:
 Синя руда у вагонах: плятформи, довгі пульмани.
 Паротяг набирає пари. І
 вагони вже на коліях великого заводського подвір'я.
 Тут доменні печі.
 Руду подають на топлення.
 З домен тече чавун.
 Прокатний цех, тут
 виготовляють різне залізо.
 Слюсарно-механічний цех. Працює багато варстатів, виго-
 товляють різні частини.
 Коло варстатів робітники, швидко керують роботою.
 Складальний цех. Конвеєр. На ньому
 складається трактор. І він на очах наших
 зростає, викінчується...
 Виїздить на заводське подвір'я...
 Вантажать на плятформи і
 ... вже трактор на ниві.
 Усміхаючись, керує тракторист, міцно тримає в руках
 кермо...

Кривий-Ріг
 1930-1931 рік

Б. К О В А Л Е Н К О

ЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ ПЕРЕБУДОВИ РОБОТИ

В О А П П¹
 ПРОЛЕТАРСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ
 РУХ СРСР — НЕВІД'ЄМНА ЧАС-
 ТИНА ЛЕНІНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ
 Р Е В О Л Ю Ц І І

роботи республіканських організацій. Всесоюзний пролетарський
 літературний фронт має багато досягнень, які здобуто в про-

С Е К Р Е Т А Р І Я Т В О А П П
 ухвалив, використавши
 досвід дискусії РАПЦ з
 „Комсомольською Правдою“,
 скликати пленум наших ор-
 ганізацій з тим, щоб поста-
 вити питання про перебудову
 роботи ВОАПП і перебудову

¹ Доповідь на II поширеному пленумі Ради ВУСПП.

цесі класової боротьби під керівництвом ленінської партії, за лінію партії. Досягнення наших республіканських організацій з водночас і досягнення ВОАПП, який об'єднує ці організації. Цілком зрозуміло, що за хибі нашої роботи, за прориви, які нам треба зліквідувати, також відповідають як республіканські організації, так і ВОАПП, що керує всесоюзним пролетарським рухом. Ми працюємо над створенням національної форми, пролетарської соціалістичної змістом літератури. Ми боремось за ленінський шлях розвитку цієї літератури й ми маємо в цій боротьбі перемоги, тому що керуємось ленінськими партійними принципами і вказівками. Національне питання є частиною загального питання пролетарської революції. Національна культура класова. За Леніном, гасло національної культури в руках буржуазії є гасло буржуазно-націоналістичної клерикальної культури, яке буржуазія використовує, щоб дурити маси, щоб ловити їх на гачок національної єдності і відтягати від класової боротьби. Національна форма, пролетарська змістом культура також класова, але вона скерована проти буржуазії, вона є складовою частиною пролетарської революції і знаряддям боротьби за пролетарську революцію. Пролетарська література є невід'ємна частина ленінського національного культурного будівництва і ленінської культурної революції.

Секція літератури СРСР інституту ЛІЯ Комкакадемії складає цього року 10 монографій про розвиток національно-культурного будівництва народів СРСР. З матеріалу цих монографій видно, оскільки великі наші успіхи в галузі здійснення ленінської національної політики. Народи, які не мали до революції писемності, мають зараз пролетарську і радянську літературу, мають зростання національних робітничих кадрів, які є запорукою для дальшого ще інтенсивнішого розвитку пролетарської культури і літератури. Всі досягнення, які ми мали на фронті національно-культурного будівництва, здобуто в процесі непримиренної боротьби на два фронти, проти великодержавного шовінізму, як головної небезпеки, і проти місцевого націоналізму, проти бльоків великодержавного шовінізму з місцевим, проти примиренства і гнилого лібералізму до буржуазного націоналізму всіх ґатунків.

Великодержавний шовінізм і місцевий націоналізм мають одне коріння — буржуазне, і тому немає нічого дивного, що і великодержавний шовінізм і місцевий націоналізм спільно об'єднуються, коли іде мова про боротьбу проти пролетарської революції. Також і теоретичні твердження, методи виявлення великодержавного шовінізму і місцевого націоналізму мають багато спільного. Візьмемо, наприклад, такі прояви шовінізму, як опір у практичному переведенні ленінського національно-культурного будівництва, опір коренізації апарату, опір розвитку освіти на мові даного народу, опір поширенню театрального руху, літератури, мови тощо. Великодержавний шовінізм виступає проти розвитку пролетарської національної культури з тим, щоб

підмінити її російською буржуазною культурою. Місцевий націоналізм виступає проти розвитку національної пролетарської культури з тим, щоб підмінити її націоналістичною буржуазною культурою даної місцевої нації. Як великодержавний, так і місцевий шовінізм однаково, хоч кожний і з свого погляду, заперечують ленінське національне культурне будівництво, як частину загальної політики партії і радвлади, бо не сприймають класової природи нашого будівництва і на цьому ґрунті вони блокуються. І великодержавний і місцевий шовінізм висувають спільну для обох видів шовінізму теорію боротьби двох культур, що має великодержавну модифікацію і модифікацію місцевого націоналізму.

Великодержавники висувають теорію самотності руської нації, повдану з ідеєю великої буржуазної імперіялістичної держави. Теорія самотності є основа і нацдемівщини місцевого націоналізму, при чому вона також повднується з великодержавницьким месіянським спрямуванням.

Отже місцевий націоналізм має також великодержавні тенденції, які були і у білоруських нацдемів, і у СВУ на Україні, великодержавницькі теорії пропагують ідеологи пантюркізму тощо.

Я не маю на увазі детально говорити про прояви нацдемівщини і великодержавницького шовінізму всіх ґатунків, але повинен в світлі вказівок т. Сталіна підкреслити потребу боротьби проти гнилого лібералізму, проти примиренства до проявів нацдемівщини різних ґатунків, проти примиренства і до проявів великодержавного шовінізму та „нігілізму“ в національному питанні, що часто спирається на люксембургіянство і що виявляє свою природу як помічника і аґентури великодержавного шовінізму.

ПРОТИ ГНИЛОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ, ПРОТИ РЕВІЗІЇ ЛІНІЇ ПАРТІЇ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПИТАННІ

Ми повинні особливо гостро ударити по націонал-опортунізмі, який характеризує примиренство до нацдемівщини, який допомагає маскувати нацдемівщину „марксистською“ фразеологією і є аґентурою нацдемівщини. В світлі вказівок тов. Сталіна щодо боротьби проти гнилого лібералізму нам треба підсилити боротьбу проти нац. опортунізму, ніяк не послабляючи боротьби і проти нацдемівщини. Націонал-опортунізм виявляє себе і в питаннях історії партії, намагаючись ревізувати історію партії і протягати націоналістичну контрабанду. Такі спроби були у тов. Літвакова щодо висвітлення ролі Бунду. Т. Літваков доводив, що частина Бунду влилася в компартію не тому, що вона переозброїлася і ліквідувала своє націоналістичне дрібнобуржуазне минуле, — на думку Літвакова, ця частина Бунду влилася в компартію, не тільки не зрікаючись свого минулого,

а навпаки зберігши свої „кращі“ бундівські властивості в компартії і ідейно збагативши ними компартію. Ось вам твердження, характерне для націонал-опортуністів, що ревізують історію лєнінської партії. Аналогічно Троцький твердив, що троцькізм збагатив і переозброїв більшовізм після революції 17-го р. і що комуністи прийшли до троцькізму. Ми маємо в того ж Літвакова різку недооцінку націонал-меншовицької суті своїх літературознавчих і критичних праць, той же Літваков, який має чималий критичний стаж і який видав свій збірник „Інумру“ т. I, написаний підчас перебування його в Бунді, у 1926 р. (вже перебуваючи в компартії) видав збірку „Інумру“ т. II, підкресливши вже самою назвою зв'язок цієї збірки з нац.-менш. збіркою „Інумру“ т. I. У передмові до „Інумру“ т. II Літваков відриває політику од літератури, заявляючи, що в політиці він був націонал-меншовиком, але на літературних роботах цей нац. меншовізм позначився мало, і варто трохи підпразити деякі праці, щоб вони були цілком марксистські. От як ставиться питання. Ми мусимо гостро боротися проти спроб використати літературознавство, щоб протягати контрабанду троцькізму, чи якусь іншу. На пленумі Правління РАПІ тт. гостро виступали проти троцькізму в літературі, з фактами в руках викриваючи троцькізм в працях Горбачова, Лєлєвича і інш. Книжки Горбачова, що правлять за підручники, містять нахабно-одверті троцькістські концепції і в питаннях загальної політики і в питаннях літературних. Отже треба підсилити боротьбу як проти троцькізму, так і проти нацдемівської та націонал-опортуністичної контрабанди в літературі і проти окремих помилок у роботах критиків-марксистів.

Нац. опортунізм має виразну тенденцію цереростати у націонал-фашизм. Цю тенденцію мали націонал-опортуністи і в минулий період, але за сучасних умов загостреної клясової боротьби ця лінія розвитку нац. опортунізму особливо яскраво накреслюється. Наведу вам один приклад з польської літератури. Є за кордоном польський письменник Бандровський, його роман „Чорні крила“ видано і російською і українською мовами. Ці „Чорні крила“ є зразком застосування методи фашистської соціальної демагогії в літературі. У чому полягає специфічність цієї методи? В тому, що Бандровський зовні „критикує“ капіталізм, „критикує“ ППС, як партію розкладену, продажну. Але Бандровський критикує „поганий“ капіталізм за те, що він перебуває в надто великій залежності від чужого капіталу і не домагається створення великого імперіалістичного національного капіталізму. Він критикує ППС за те, що ППС недостатньо послідовна фашистська партія (з його погляду). Бандровський не заперечує капіталізм і критикує ППС, намагаючись методами соціальної демагогії дурити маси. А от польський критик Домський на з'їзді польських пролетарських письменників виявив неприпустиме примиренство і недооцінку контрреволюційної суті роману Бандровського і фашистської літератури взагалі, вису-

нувши „теорію“, що фашизм остільки ідейно розклався, що він нездатний утримати в рамках своєї ідеології літератури, що Бандровський також стихійно відривається від фашизму, стає стихійно революційним письменником, мало не співником комуністів.

Прояви нацдемівщини і гнилого лібералізму щодо контрреволюційної фашистської літератури можна знайти і в прибалтицьких літературах, де також окремі критики недооцінюють контрреволюційну суть творчості націонал-фашистських закордонних письменників, що допомагають готувати інтервенцію проти СРСР. Є в прибалтицьких літературах такі націонал-фашистські письменники, яких вважають фашисти за народних героїв, обирають до парламенту тощо. І от націонал-опортуністи, які перебувають на радянській території, розглядають цих активних націонал-фашистів, як всенародних і навіть як пролетарських письменників. Цю контрреволюційну роль націонал-опортуністів, як посібників націонал-фашизму, нам треба мати на увазі для того, щоб особливо загострити боротьбу проти націонал-опортунізму, проти гнилого лібералізму на всіх ділянках нашої роботи, проти всіх і всяких буржуазних впливів і проявів буржуазної ідеології.

ЗА ЛЕНІНСЬКУ ТЕОРІЮ НАЦКУЛЬТУРБУДІВНИЦТВА

Проводячи непримиренну боротьбу на два фронти в галузі нацкультбудівництва і в галузі літератури, ми повинні розробляти марксо-ленінську теорію національної культури. Але ми ще мало працюємо над теоретичними проблемами, ми ще мало перебудували свою роботу зокрема і в напрямку підсиленої боротьби проти контрреволюційної буржуазної методології, ми часто пропускаємо, з запізненням критикуємо „новинки“ буржуазної художньої і теоретичної літератури. З теоретичних питань пролетарської нацкультури великої ваги набирає розроблення проблем національної форми й пролетарського змісту. В літературі це питання ще не опрацьоване і науково не обґрунтоване, а треба його розробляти і то не на основі голого методологізування, а на основі зв'язку з конкретною літературною практикою і з черговими літературно-політичними і творчими завданнями.

Візьміть проблему перебудови попутницької літератури в зв'язку з питанням нац. форми і пролетарського змісту, адже ця перебудова попутницької літератури пов'язана з національним моментом. Адже попутники, звільняючись від рештків дрібнобуржуазної ідеології й психології, мають звільнитися й від рештків дрібнобуржуазного націоналізму; засвоюючи марксо-ленінський світогляд, марксо-ленінську творчу методу, попутники мають засвоїти невід'ємну частину цього світогляду—принцип пролетарського інтернаціоналізму. І от як відбувається перебудова

творчості попутників і по лінії загального опанування марксо-ленінського світогляду, і по лінії ліквідації рецидивів націоналізму та засвоєння принципів пролетарського інтернаціоналізму, дослідити цей складний процес — дуже серйозне завдання, яке має велике значіння для літератур СРСР. У нас ще не розроблена ця проблема і нам треба спільними зусиллями теоретиків пролетарської літератури всіх наших воапшівських організацій працювати над цією і над іншими проблемами національної формою, пролетарської змістом літератури.

Не можна обмежуватись лише теоретичним розробленням національного питання в літературі, але треба відбивати процеси нацкультбудівництва і в художній літературі. Яке склалося становище з показом національно-культурного будівництва в художній літературі? Довгий час, особливо у відбудовний період та й тепер, буржуазні й дрібнобуржуазні письменники, у ліпшому випадку попутники, спеціалізувалися на розробленні нацпитання в художній літературі, подаючи це питання в буржуазній і дрібнобуржуазній трактовці. Пригадайте твори Антоненка-Давидовича, Підмогильного тощо. Отже й на боротьбу за відтворення в художніх образах процесів нацкультбудівництва і за показ класової боротьби по цій лінії, включаючи й викриття класово-ворожого націоналізму і націоналістів всіх відтінків — треба мобілізуватися нашим письменникам.

Того, що ми вже маємо, дуже й дуже мало, та й те, що є, ще дуже недосконале. В українській літературі ми маємо „Роман Міжгір'я“, Івана Ле, роман гостро розкритикований, роман з великими помилками, але Іван Ле перший з пролетарського погляду поставив національне питання, розглядаючи його як частину питання диктатури пролетаріату, як частину соцбудівництва й соціалістичного наступу, показав, як росте пролетарська національна культура в процесі росту соцбудівництва і як вона наступає на буржуазний націоналізм. Ми маємо цікаві спроби окремих російських пролетарських письменників підійти до нацпитання в такому ж аспекті. Наприклад, Афіногенов, у своїй останній п'єсі „Страх“ висвітлює боротьбу за пролетарські наукові кадри, зв'язуючи цю проблему з національним питанням. Він виводить тип молодого вченого, козака, який росте в процесі боротьби за пролетарську науку, який допомагає заміні шкідників радянськими вченими і пролетарською комуністичною молоддю.

ЗА БІЛЬШОВИЦЬКЕ МИСТЕЦТВО, ЗА МАГНЕТОБУДИ ПРОЛЕТАР- СЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Центральне гасло, яке ми повинні реалізувати в нашій роботі, це створити Магнетобуди пролетарської літератури. Це гасло цілком і повнотою включає і проблему показу нацкультбудівництва в видатних творах, перейнятих марксо-ленінською

ідейністю. Отже нам треба домагатися і створення магнетобудів пролетарської літератури, присвячених нацкультбудівництву.

Перебудова роботи ВОАППу й перебудова роботи республіканських організацій зокрема мусить полягати в рішучому повороті до творчості і творчих питань. Кожен знає, що ми маємо великі творчі досягнення, що вони ростуть в міру того, як наша література все щільніше зв'язується з практикою класової боротьби пролетаріату, з практикою соціалістичного наступу, в міру того, як наша література переймається партійністю і зробітничує свої кадри. Пригадайте, як збагатила нашу літературу перша більшовицька весна, скільки вона дала матеріалу для творчості наших письменників, при чому цей матеріал реалізувався не тільки в картинах, уже виданих, а він реалізується й по лінії художніх творів, романів, повістей, поем. Візьміть поворот пролетарської літератури до тематики новобудов і до показу героїв соціалістичної індустрії.

По лінії ВОАПП ми організували влітку 1931 р. 5 інтернаціональних бригад, направивши їх на відповідальні дільниці соціалістичного будівництва—в Кузнецький район, Криворізько-Донецький, на ХТЗ. Ми підібрали до цих бригад товаришів, які мало стикалися з великими індустріальними центрами, армянських, грузинських, білоруських письменників. Творчий ефект від цих подорожів дуже значний і не лише щодо тематики, не лише тому, що ці товариші покажуть в нових творах новобуди (а це дуже потрібно), поза тим, що вони збагатять свою тематику новим матеріалом, вони ще й вироблять на цьому матеріалі нові елементи творчої методи, нові елементи в показі діалектики класових процесів. Ми маємо чимало творчих імен пролетарських літератур СРСР. Це стосується не лише до російської, української, білоруської, закавказьких літератур, хоча досягнення цих літератур для всесоюзного читача ще й мало відомі, інтенсивно зростають і літератури малих народів, башкирська, татарська, чувашська, про які ми маємо ще менше уявлення, а ці літератури також розвиваються і в розумінні нових художніх творів з класово-актуальною тематикою і в розумінні зробітничення кадрів і творчого виявлення цього робітничого ядра. В башкирській літературі, наприклад, є письменники-робітники, які відіграють визначну роль в пролетарській башкирській літературі. З такими творчими досягненнями ми приходимо на наші пленуми перебудови роботи і готуємось до майбутнього всесоюзного з'їзду пролетарських письменників. Ці досягнення здобуті нами не в процесі кабінетної академічної роботи, а в процесі класової боротьби проти буржуазної і дрібнобуржуазної літератури, проти впливу буржуазної літератури на окремі ланки пролетарської літератури. Ця класова боротьба, в якій ми наступаємо, йшла не лише по лінії викриття ідеологічних політичних концепцій буржуазної і дрібнобуржуазної літератури, а й по лінії боротьби проти творчої методи цих літератур за пролетарську творчу методику.

Боротьбу за творчу методу пролетарської літератури ніяк не можна відірвати від наших творчих успіхів і від ролі нашої теорії, яка допомагала осмислити той шлях, що ним прямували пролетарські письменники і яка висувала нові творчі завдання і проблеми. Робили ми помилки в боротьбі за творчу методу пролетарської літератури? Безперечно робили і помилки значні. Візьмімо теорію Лібедінського про перевагу підсвідомого початку творчості, теорію ідеалістичного порядку, яку т. Лібедінський розкритикував і зрікся її. Були хибні моменти в тлумаченні гасла живої людини. Гасло живої людини було висунуто, як протест проти схематизму, проти романтичної ходульності, але гасло живої людини окремі товариші відривали від класової природи людини, беручи тип ізольовано, як окремих біологічних індивідуум. Це все помилки ідеалістичного порядку. Були помилки і в процесі творчої дискусії в українській літературі. Наприклад, коли боротьбу творчих течій сучасної літератури ми розглядали за аналогією з боротьбою стилів у минулій літературі. Ми завжди підкреслювали нову класову якість творчої методи пролетарської літератури, але сама ця аналогія давала можливість до хибних тлумачень суті наших поглядів, производила до формалістичного опошлення нашої теорії пролетарського реалізму з боку окремих теоретиків. Цю аналогію ми зняли і тим самим піднесли творчі шукання на вищий етап. Звичайно, ми не розглядали пролетарський реалізм як суму формальних прийомів, хоча це й намагається довести по-формалістичному В. Сухино-Хоменко, ми розглядали пролетарський реалізм як конкретну класову творчу течію пролетарської літератури, що змагалась з такими ж конкретними дрібнобуржуазними напрямками. Не можна тлумачити теорію пролетарського реалізму, як формалістичні вправи. Треба нашим критикам розуміти суть справи, а не висмикувати і пересмикувати цитати. Тільки на основі ґрунтовної критики можна виправляти наші справжні помилки в минулому.

Не можна погодитися і з методами критики помилок т. Щупака з боку В. Сухино-Хоменка, який обмежується і тут вирваними з контексту цитатами і не розуміє, що помилки т. Щупака було зроблено в процесі і на основі боротьби за пролетарську літературу, а не на основі боротьби проти пролетарської літератури.

У недавньому минулому основна творча течія пролетарської літератури не була ще достатньо диференційована, в основному клалась в рамки так званого пролетарського реалізму, проте вона мала в собі зародки досить різноманітних тенденцій розвитку, хоча ці тенденції ще й не виявилися повною мірою на тому етапі. На сьогодні ми не можемо говорити про якусь одну недиференційовану творчу течію пролетарської літератури, що бореться за методу діалектичного матеріалізму. Не можна (уже в другому контексті) говорити про дві „струї“ пролетарської літератури, як це намагалися твердити підголоски літфронтівщини

в російській літературі. Вони висували дві основні „струї“ пролетарської літератури, „струю“ пасивно-споглядального пасивізму, з креном в бік суб'єктивного ідеалізму (Фадєєв, Лібедінський і ін.) і „струю“ справжньої активно-дійової більшовицької літератури — Панф'єров, Ставський і інші. Ця теорія „двох струй“ намагалася обкарнати багатий і різноманітний процес розвитку пролетарської літератури і відкинути від пролетарської літератури до табору „ухильників“ значну групу письменників-комуністів, письменників, які мають великі творчі досягнення і які дадуть ще нові досягнення, творчість яких ми нікому не дозволимо перекреслити. Наша пролетарська література „многоструйна“, якщо брати цей термін. Вона включає багато відтінків, але ці відтінки ми визнаємо лише в тому випадку, коли вони базуються на основі методи діалектичного матеріалізму. Ми не дамо підсунути під поняття цих відтінків воронщину, лефівщину, буржуазний ідеалізм. Таким чином, боротьба за творчу методи пролетарської літератури, це не є ера лібералізму і невтручання в творчі питання. Ми за більшовицьку непримиренність, за тверде партійне керівництво творчими процесами, яке би враховувало всі відміни, всі відтінки пролетарської літератури, але й боролось проти ухилів від лінії пролетарської літератури, проти помилок. Боротьба за творчу методи щільно пов'язується з боротьбою за світогляд. Слабі місця того чи іншого письменника по лінії творчої методи завжди пов'язуються з недосконалістю й проривами по лінії світогляду. Візьміть роман „Міжгір'я“ Івана Ле. Роман взагалі цінний, не зважаючи на окремі помилки. Але помилки ці значні, при чому ми маємо в романі недоробленість і по лінії творчої методи і помилки по лінії світогляду. Іван Ле виявляє боротьбу класових протиріч, але недостатньо підкреслює провідну революційну протилежність. Це невміння повнотю виявити провідну протилежність характерне і для інших сучасних пролетарських прозаїків. Нам треба багато попрацювати над тим, щоб не тільки показати боротьбу протиріч, щоб показати її на основі провідного протиріччя, треба боротися проти нашарування буржуазних і дрібнобуржуазних впливів, проти біологізму, натуралізму, побутовізму, проти літературщини, яка також свідчить про недостатність виробленості марксо-ленінського світогляду.

Впливи літературщини позначилися на романі Івана Ле „Інтеграл“, який побудовано на принципі відштовхування від роману „Молох“ Купріна (взято навіть ті ж персонажі, які поставлено в нові радянські умови).

Що для нас Купрін? Купрін це другорядний малокультурний письменник, який загалом не входить в поняття культурної спадщини. Чи варто писати в порядку полеміки з Купріном спеціальний роман на новому пролетарському матеріалі? Взятися за таке завдання, це значить недооцінити класову специфіку пролетарської літератури, недооцінити класову відміну пролетарської літератури, це значить схибити від принципу

пролетарської оцінки культурної спадщини. Ми маємо, т.т., окремі хиби і в інших наших письменників і по лінії методи і по лінії світогляду.

Як мені відомо, за останній час в центрі дискусії ставиться остання п'єса т. Микитенка „Справа честі“. Ця п'єса увійшла до всесоюзного репертуару, знайшла прихильну оцінку серед російських драматургічних і пролетарських літературних кадрів, серед широкої пролетарської суспільності тощо. П'єса поглиблює поворот пролетарської драматургії до класово-актуальної тематики, до тематики боротьби за вугілля. Це не значить, що п'єса не має ніяких хиб. Можна закидати, що не всі класові процеси в ній повно й достатньо показано. Можна говорити про те, що не досить ще індивідуалізовано типи робітників, типи окремих партійців, не досить вдало т. Микитенко розв'язав проблему „єдиничного и общего“, як одної з основ методології діалектичного матеріалізму — знайти в загальному окреме і в окремому загальне. Можна й треба критикувати т. Микитенка, можна в порядку самокритики відзначити і елементи схематизму п'єси тощо. Така критика дасть користь т. Микитенкові, дасть йому можливість написати в наступному ще кращу п'єсу. Але, т.т., як мені відомо, п'єсу т. Микитенка критикують методом заперечення її в цілому, як явища пролетарської драматургії. Намагається протиставити тов. Микитенку інших драматургів, які, мовляв, репрезентують справжню „стовбову дорогу“ пролетарської літератури, її провідну лінію. Я не буду вдаватись в оцінку цих драматургів, бо і п'єси їх не опубліковані, хоча вже є на них прихильні рецензії в пресі. Може ці драматурги дуже талановиті, треба їх всіляко підтримувати теж на основі більшовицької самокритики, а не на основі захвалювання. Але чи можна „усунути“ драматурга Микитенка з пролетарської літератури, як якогось ухилиста від пролетарської літератури, протиставлячи йому другого, нехай навіть пролетарського письменника. Така „проработка“ непотрібна нам, це не самокритика, це робота шкідлива для пролетарської літератури, це прояв склочної груповщини, яка гальмує творчий розвиток пролетарської літератури. Поворот пролетарської літератури в галузі творчості мусить іти по лінії тематики, яка має відбити соціалістичний наступ і специфічні умови класової боротьби, на даному етапі цей поворот мусить іти і по лінії боротьби за марксо-ленінський світогляд і по лінії боротьби за творчу методу. І тільки в процесі такої розгорнутої роботи ми створимо магнетобуду літератури, переборемо те відставання, яке в нас ще дуже помітне. Політичною помилкою було б, підкреслюючи наші досягнення, замовчувати те, що ми сильно відстаємо від вимог нашої доби, від вимог культурної революції і пролетарських читачівських мас, які потребують високоякісної і високоідейної літератури. Щоб перебороти це відставання, щоб створити справжнє більшовицьке мистецтво, ми повинні ґрунтовно перебудувати методи роботи, повернути наші організації до твор-

чости, на основі розгортання творчої дискусії і більшовицької самокритики, даючи можливість оформлятися і розвиватися творчим угрупованням, які змагаються за методу діалектичного матеріалізму, створюючи умови для роботи цих творчих угруповань. Правильно партія критикувала РАПП за те, що РАПП не створив таких умов, не створив зокрема умов для творчої групи т. Панф'єрова. Нам треба ці партійні вказівки перетворити в життя так, щоб рішуче усунути рештки старих методів роботи, організаційно-засідательської метушні, адміністрування, груповщини, щоб дати можливість по-новому в боротьбі за нові завдання налагодити нашу творчу роботу. Розгортаючи нашу роботу в галузі творчості, ми повинні боротися проти гнилого лібералізму, проти літфронтівщини різних модифікацій, проти всяких проявів буржуазного ідеалізму і буржуазної ідеології. Ми повинні боротися проти тенденцій абстрагування пролетарської літератури від актуальних класових завдань і класового матеріалу сучасності, ми повинні боротися проти дрібнобуржуазного індивідуалістичного психологізму. У той же час ми за повне і глибоке пролетарське висвітлення класової психології, ми боремося проти спроб зменшити роль осмислювання ідейності, роль світогляду в літературі, проти протиставлення філософії і теорії-стихійності, класовому „нутру“, інтуїції письменника, проти твердження, що досить придивитися до життя, і саме життя зробить з тебе діалектика. Ми знаємо, що класові процеси нашої дійсності глибоко діалектичні, глибоко діалектичні методи партроботи, переведення завдань партії, на цьому матеріалі треба вчитися, але діалектику дійсності треба осмислювати за допомогою революційної теорії, а не просто „стихійно“ відображати. Ми мусимо боротися проти ділянкового емпіризму, проти хвостизму щодо фактів, не типізованих і не осмислених, проти стихійності в літературі, проти схематичного підходу до дійсності, проти капітулантської лінії найменшого опору, коли намагаються дати бездоганий „100%“ революційний твір методом змазування класових протиріч, методом відмовлення від викриття всієї глибини класової боротьби.

РІШУЧЕ ЗДІЙСНИТИ ПОВОРОТ ДО КОМСОМОЛУ

Умовою підвищення творчої роботи і умовою перебудови метод цілої нашої роботи ми мусимо поставити рішучий поворот до комсомолу, здійснюючи найщільніший контакт з комсомолом у літературно-політичній боротьбі за лінію партії в творчій роботі. Ми мусимо включитися в огляд комсомольської літератури, ми мусимо працювати над дальшим розробленням комсомольської тематики, ми мусимо показати типи 6-ти міль. комсомолу, передових комсомольців, показати процес більшовізації молоді, процес росту старих комсомольських кадрів. Ми повинні щільно зв'язатися з роботою комсомолу в галузі нацкультбудівни-

цтва. Треба відзначити велику роль українського „Молодняка“ як комсомольської бойової організації ВОАПП, яка за 5 років існування багато зробила в напрямі допомоги накультурній роботі комсомолу, в напрямі ширення пролетарської літератури, в напрямі висування й виховання творчих кадрів з лав комсомолу. Наше завдання в тому, щоб вся українська пролетарська література повернулась обличчям до комсомолу, щоб цей поворот не обмежувався тільки утворенням спеціального комсомольського сектора з тим, що решта пролетарської літератури може покласти на цей сектор всю відповідальність і не турбуватися питанням комсомольської літератури. Уся пролетарська література мусить рішуче здійснити поворот до комсомолу.

Виходячи з того, треба рішуче засудити помилки РАПП в останній дискусії з „Комсомольською Правдою“. Звичайно, неправильно було б думати, що Медведєв з його помилками репрезентує лінію комсомолу в літературі. Помилки Медведєва є другорядним явищем у дискусії, і головна помилка РАПП в тому, що, полемізуючи в творчих питаннях з „К.П.“, РАПП неправильно оцінив колосальне значіння повороту комсомолу до питань художньої літератури, допомоги з боку комсомолу пролетарській літературі, цей поворот треба було оцінити, треба було оцінити вимоги від комсомолу перебудови роботи пролетарської літератури, треба було оцінити вимоги розгортання самокритики.

РАПП визнав свої помилки в цьому питанні. Дискусія нас цікавить не з погляду того, „хто кого побив“ — це обивательські розмови, бо в нас єдина політична лінія з комсомолом, лінія партії, і ми боролись не за різні лінії, а дискутували, як краще реалізувати лінію партії в літературі. Тому ми повинні сказати, що ця дискусія нам багато дала, допомогла нам зрозуміти до кінця завдання перебудови метод роботи.

ВИХОВУВАТИ УДАРНИКІВ НА ОСНОВІ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ САМО- К Р И Т И К И

Проблема виховання ударників має велике значіння для творчого розвитку пролетарської літератури. Було висунуто від РАПП'у і ВОАПП'у помилкове гасло, що ударник є центральною постаттю пролетарського літературного руху. Це гасло не відповідає реальній дійсності. Ударник по своїй творчості ще не став центральною постаттю в літературі. Треба відкинути алілуйський підхід до ударника, а в нас трапляються випадки, коли ударники фігурують при урочистих ювілеях чи оглядах пролетарської літератури й коли про них забувають на завтра після огляду, коли їм не допомагають рости систематичним керівництвом, коли не допомагають підвищувати кваліфікацію, коли їх недостатньо втягують у творчі угруповання, не досить притягають до участі в керівній роботі.

Проти тенденцій захвалювання, алілуйщини в роботі з ударниками нам треба боротися так само, як і проти спроб недооцінки значіння ударників.

А такі тенденції виявляються. Наприклад, заперечують елементи нової якості в творчості ударників, вважають, що ударник іде битю доріжкою, повторює перейдені „зади“ й не збагачує пролетарську літературу новими досягненнями.

Це прояви панської недооцінки ударників.

ЗА ТВОРЧУ КРИТИКУ, ЗА БІЛЬШОВИЦЬКЕ НЕПРИМИРЕНСТВО

Якщо ми будемо говорити про завдання перебудови роботи пролетарської літератури по лінії критики, ми повинні зразу ж підкреслити вагу конкретної творчої критики і розроблення творчих проблем на конкретному матеріалі. Не можна говорити про методу марксизму-ленінізму взагалі, методу марксизму-ленінізму треба розробляти на основі конкретного (в даному випадку) літературного матеріалу, тісно пов'язуючи творчі проблеми з питаннями класової боротьби.

Деякі критики вважають за нижче своєї гідності виступати з приводу конкретних творів, аналізувати детально ці твори, вони вважають за краще розводити навкололітературні розмови і літературне політиканство; вони вважають, що чим більша стаття, з приводу „загальних проблем“ чи „загальних підсумків“, тим вона краща і розумніша. Це — не наша критика.

Отже за конкретну критику, за допомогу творчості з боку пролетарської теорії. Це не значить, що ми, хоч на хвилину, маємо послабити удар по класових ворогах. Виходячи з завдань боротьби проти проявів класово-ворожої ідеології і гнилого лібералізму, що їх накреслив тов. Сталін, треба боротись зокрема проти гнилого лібералізму в політиці наших видавництв і журналів, бо цей гнилий лібералізм дав себе почувати за останній час досить сильно: пригадайте зміст „Нового мира“, де чимало друкувалося буржуазних ворожих нам творів. Траплялися помилки і в „Красной Нови“, де встиг проскочити Платонов. Щодо „Красной Нови“, можна говорити про недогляд, але практику „Нового мира“ треба кваліфікувати як систему гнилого лібералізму, яку треба якнайскорше ліквідувати.

В українській літературі теж досить ще не викритих класово-ворожих реакційних творів. „Невеличка драма“ Підмогильного ще не знайшла собі належної оцінки, хоча це твір виразно реакційного характеру.

Ще й досі має масове поширення націонал-ремаркістська і просвітанська щодо художнього рівня книжка Кобеца „Записки полоненого“. Безперечно шкідлива книжка. Пригадайте головного „героя“ цієї книжки, який втілює патос вірнопідданого

холуйства у ставленні до начальства російської царської армії, потім до начальства австрійської армії (в полоні), „здобрюючи“ свої „психологічні переживання“ зоологічним шкурним ліризмом, поєднаним з виразно шовіністичними вихватками. Цього „героя“ містечкової націоналістичної обивательщини алегорично „забито“ автором на вулицях Києва в січневі дні підчас бою червоногвардійських загонів із петлюрівцями. Зрозуміло, що забити такого „героя“ могли тільки кулі червоних повстанців. Треба збільшити більшовицьку чуйність. Треба розгортати наступ проти класового ворога, а не кричати в паніці, притаманній опортуністам, що класовий ворог на нас наступає. У книжці т. Овчарова можна знайти низку таких формулювань, що, мовляв, буржуазія на нас наступає. Ні, ми на буржуазію наступаємо, і нам треба по-більшовицькому розгортати цей наступ — не давати класовому ворогу спритно замаскуватися.

НАПОСТІВСТВО В БОРОТЬБІ ЗА ЛІНІЮ ПАРТІЇ

Елементи опозиційні щодо керівництва РАПП і ВОАПП та до літературно-політичної, творчої й теоретичної лінії цих організацій, що в її основі є лінія партії, намагаються використати дискусію РАПП'у з „Комсомольською правдою“ і помилки, що їх припустився РАППу дискусії, для розгорнутої атаки саме лінії РАПП і ВОАПП, схваленої від партії.

Цілком вірну критику від партії хиб нашої роботи ці елементи тлумачать як зняття нашої дотеперішньої лінії і намагаються змалювати справу так, що раніш ми провадили окрему від партійної, щоб не сказали антипартійну напостівську лінію, а тепер треба взяти іншу, відмінну від напостівства, справді партійну лінію.

Заперечення напостівства, яке з цього випливає і яке притаманне елементам, з напостівством не зв'язаним, є ревізією минулого пролетарської літератури і тих досягнень творчих і в боротьбі проти буржуазної і дрібнобуржуазної літератури, які ми здобули саме на основі боротьби за лінію партії проти всіх і всіляких проявів буржуазної небезпеки, проти антипартійних і антимарксистських ухилів і теорійок, проти двуручників, проти плутаників і хистких безпринципних еклектиків. Заперечення напостівства, як провідної течії РАПП і ВОАПП, відкидання напостівського минулого є спроба розчинити вироблений роками провід пролетарським літературним рухом в еклектичній каші груп і групочок, які в різні часи репрезентували різні ухили від лінії пролетарської літератури і які на основі взаємної амнестії намагаються протиставити принциповій лінії керівництва РАПП і ВОАПП лінію дрібнобуржуазної безпринципності.

Наші організації сильно зросли, вони включають в себе і не лише напостівські кадри, але ми залишаємось напостівцями і

будемо так само непримиренно боротись за лінію партії в літературі, вважаючи, що ця боротьба і характеризує насамперед напостівство.

Ми знімаємо неправильний термін „генеральна лінія РАПП і ВОАПП“. Наша лінія цілком і повністю заснована на лінії партії і ми нікому не дамо змоги протиставити чи розривати лінію пролетарської літератури і лінію партії; ми вирости в масову організацію позапартійного типу і в нас можуть знайтися антипартійні елементи, які будуть відривати лінію пролетлітератури від лінії партії. Проти таких спроб ми будемо найрішучіше боротися.

Щодо організаційної перебудови нашої роботи, ми робимо наголос на журналах, а не на організаційно-апаратній роботі. Ми підкреслюємо, що ми ідейно-виховна літературна організація, а не організація адміністративно-державного типу, і ми будемо боротися проти рецидивів затиску самокритики, адміністративного захоплення, організаційного фетишизму, бо все це гальмує нашу перебудову.

Я вважаю, що українські напостівці з ВУСПП'у й „Молодняка“ в основному правильно боролися за лінію партії в літературі, що вони були бойовим загonom ВОАПП'у в цій боротьбі. що редакційна стаття „Комуніста“, яка дає оцінку роботи і помилок ВУСПП'у й пролетарської літератури на Україні, цілком правильна і є основою для дальшого розгортання роботи. Треба зміцнити той керівний колектив, який зможе перебудувати роботу ВУСПП'у й „Молодняка“ на основі боротьби за лінію партії, на основі виконання вказівок партії. Щодо перебудови роботи треба, особливо зважаючи на відповідальність нових складних завдань, домагатися консолідації кадрів ВУСПП'у і „Молодняка“, які перевірені на боротьбі за лінію партії. В цьому аспекті треба говорити про щільну консолідацію ВУСПП'у і „Молодняка“, при чому треба дати по руках тим, хто розуміє цю консолідацію, як поворот молодняківських кадрів від комсомолу чи проти комсомолу. Ми розуміємо цю консолідацію, як поворот всієї пролетарської літератури до комсомолу, як початок ще інтенсивнішої спільної роботи пролетарської літератури з комсомолом. Ми розгорнули під керівництвом партії боротьбу за партійність літератури, ми розгорнули у Всесоюзному масштабі наступ проти класового ворога в літературі. Ми наступавмо проти всіх і всяких проявів буржуазної літератури, проти примиренства і гнилого лібералізму щодо буржуазної літератури і по лінії творчості і по лінії теоретичній. Правильна більшовицька критика наших помилок намічає шляхи виправлення наших хиб, щоб ми краще, з більшим ентузіазмом і більшими успіхами боролися за лінію партії і виправдували б і надалі звання основної пролетарської літературної організації, яка провадить лінію партії! (оплески).

ПЕРЕБУДУВАТИ РОБОТУ НА ОС- НОВІ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ САМО-

К Р И Т И К И

К і н ц е в е с л о в о

Товариші, підводячи підсумки нашого пленуму, треба підкреслити основне завдання майбутньої роботи, яке треба мати на увазі і навколо якого треба зосереджувати досвід організацій. Специфічність становища, як я це докладно доводив у доповіді, не лише в тому, щоб збільшити самокритику (це зрозуміло), але щоб на основі самокритики перебудувати методи роботи наших організацій. Нам треба так перебудувати свою роботу, щоб в історично найкоротший термін побороти те відставання від вимог доби, яке в нас є.

Я повторюю ще раз, що ми відстали від вимог доби, ми відстали від темпів культурної революції, ми відстали від вимог пролетарських читачівських мас, які хочуть мати літературу ідейної і високохудожньої якості. Найважливіше завдання, яке перед нами стоїть, це побороти відставання пролетарської літератури, розгорнути боротьбу за магнетобуди пролетарської літератури на основі реалізації вказівок партії і на основі усунення хиб, відзначених від партії і комсомолу.

Для цього треба рішуче повернути організацію до творчих завдань, треба розгорнути творчу дискусію й створити умови для роботи творчих угруповань, зрозумівши, що наша організація — літературно - виховна і ідейно - виховна, а не організація адміністративно - державного типу. Треба рішуче повернути організацію до комсомолу, треба показати комсомол і пролетарську молодь у творчості, висунути й виховати нові творчі кадри з комсомолу, встановити найщільніший контакт із комсомолом у питаннях боротьби проти класово - ворожої літератури і проти ухилів та помилок у лавах наших ВОАПівських організацій.

Відповідно до нових завдань треба рішуче покінчити з груповщиною, адмініструванням, оргзасідательською метушнюю в роботі нових організацій.

Виступи представників ЦК ЛКСМУ на нашому пленумі є міцна підвалина для нашого співробітництва з комсомолом, для спільної боротьби за реалізацію поставлених перед нами партією завдань.

Лист тов. Сталіна ставить перед нами завдання збільшення боротьби проти проявів класово - ворожої ідеології і методології, як лінією теорії, так і лінією художньої творчості. Не можна забувати, що в художній літературі ми також маємо багато вилазок класового ворога і багато випадків прояву гнилого лібералізму до цих вилазок.

Самокритика, яка розгорнулася на пленумі, є конечна передумова нашої дальшої роботи. Нам треба так розгорнути самокритику, щоб жадна помилка не лишилася не викритою і не

розкритикованою. Ми повинні більшовицькою самокритикою проаналізувати усю нашу роботу на майбутнє. Ця самокритика не мусить зводитись до самобичування, до заклинання тих помилок, які зроблено. Самокритика, викриваючи зроблені помилки і ліквідуючи їх, мусить поєднуватись з постановою нових завдань і нових проблем, зокрема творчих, які ми мусимо розв'язати в нашій дальшій роботі.

Чи все гаразд було на нашому пленумі з самокритикою? Тов. Микитенко вже зазначав, що ми мало зупинялися на завданнях роботи по-новому, мало конкретизували ці завдання. Ми ще не зуміли розгорнути самокритику в повній мірі. Виступи окремих керівників периферійних організацій ВУСПП також не завжди були задовільні, бо в них не завжди був наголос на перебудові роботи. Ми мусимо на пленумі дати директиви організаціям почати корінну перебудову метод роботи в світлі нових завдань і вказівок партії.

В нашій самокритиці мало брали участь письменники. Самокритика пішла в основному лінією перевірки теорії і частково лінією боротьби проти класово-ворожої літератури. Треба більше, не забуваючи цих завдань, розгорнути самокритику лінією творчості, притягаючи до того письменницькі кадри. Я гадаю, що в дальшій роботі ми виправимо всі ці дефекти і ще упертіше будемо боротися за генеральну лінію партії на основі розгортання більшовицької самокритики, на основі перевірки нашої роботи і ліквідації помилок, бо лише за цих умов ми зможемо успішно боротися з ворогами, зможемо здійснити гасло партії створити магнетобуди літератури.

Ми ще недостатньо розгорнули самокритику, але було б наклепом стверджувати, що наш пленум не усвідомив завдань перебудови роботи, що навіть ВОАПП в цілому і РАППівський пленум не зробили політичних висновків з вказівок партії, які були нам дані. Саме таке твердження, продикуване інтересами групової боротьби проти керівництва ВУСПП, було у виступі тов. Овчарова. Я вважаю, що ВОАПП і РАПП зробили корінний поворот щодо реалізації вказівок партії. Сказати, що ми не зважаємо на ці вказівки — значить оголосити нас політичними банкрутами. Ясно, що в ВОАППівських організаціях можуть бути елементи, що формально поставляться до вимог партії, що спробують відсидітись від цих вимог, але пролетарський літературний рух дасть рішучу відсіч таким антипартійним елементам, бо пролетарський літературний рух зростає і зростатиме лише на основі боротьби за лінію партії, керуючись її вказівками.

Що зробив ВОАПП у порядку перебудови своєї роботи? ВОАПП скликав ряд пленумів у республіканських організаціях. ВОАПП під знаком перебудови роботи і боротьби за нові завдання має провадити перший всесоюзний з'їзд єврейських пролетарських письменників. ВОАПП ставить перед цими пленумами і з'їздом розгорнуті доповіді, які повинні цілком і повністю

враховувати вказівки партії, зробити з них конкретні висновки щодо нашої дальшої роботи, відповідно зорієнтувати наші організації.

ВОАПП схвалив постанову пленуму РАПП про перебудову роботи в світлі вказівок нашої партії і ухвалив спеціальний документ про лист тов. Сталіна і завдання перебудови роботи ВОАПП.

Даремно хоче тов. Овчаров поставити під сумнів нашу готовість і спроможність реалізувати вказівки партії. Тов. Овчаров замовчує, що центральний орган нашої партії „Правда“ надрукував резолюцію РАПП без того, щоб визначити, що це документ політично недостатній, на що недвозначно „натякає“ тов. Овчаров.

Чи були все ж на пленумі ВУСПП прояви нерозуміння, чи небажання розуміти завдання перебудови роботи, прояви опору перебудові роботи?

Звичайно були.

У виступах тов. тов. Овчарова і Гірчака ми мали, безперечно, прояви боязні самокритики, бажання звести самокритику до критики помилок керівництва, замовчуючи і амнестуючи помилки певної групи, було бажання одсидітись від критики власних помилок під деревом „казенного благополучия“. Ми мали в їх виступах прояви кругової поруки щодо своєї групи, і це особливо впадало у вічі, коли порівняти ці виступи з виступами товаришів із керівництва і активу ВУСПП'у та „Молодняка“, які усвідомили завдання перебудови роботи і всебічного розгортання самокритики, включаючи сюди і критику власних помилок, коли порівняти виступи Гірчака і Овчарова з виступами т. т. Микитенка, Щупака, Гончаренко і інших т. т., прізвища яких не буду перелічувати.

Отже, товариші, наше завдання рішуче боротись із тенденціями загальмувати перебудову роботи, використати перебудову для зведення групових рахунків, підмінити принципову суть справи склочними моментами. Саме такі тенденції відбив, наприклад, і вигукувач з місця т. Майстренко, намагаючись у своїх репліках контрабандним порядком протиставити лінію ВОАПП і РАПП лінії партії, хоча партія визнала, що ВОАПП і РАПП проводять в основному лінію партії і партія ставить перед нами вимоги перебудувати роботу так, щоб ще з більшим успіхом непримиренно боротись за реалізацію цієї лінії.

Тов. Майстренко хоче підсунути „разнобой“ між лінією партії і ВОАППівською лінією. Треба навчитись по-партійному виступати, а не протаскувати в демагогічних вигуках ревізію лінії пролетарської літератури, відриваючи її від лінії партії. Не лише у вигуках з місця, але й у виступах на пленумі були спроби в більш-менш розгорнутому виді під виглядом самокритики ставити під сумнів саме лінію ВОАПП чи РАПП чи ВУСПП. Така „тенденція“ відбилась у виступі згаданого вже т. Овчарова, який фактично стверджував, що, начебто, до дис-

кусії РАПП'у з комсомолом РАППІ (а з ним і ВОАПП) провадили напостівську лінію, окрему від партійної. Ця напостівська лінія збанкрутувала підчас дискусії, і завдання в тому, щоб з неправильної напостівської лінії перейти на правильну партійну, щоб зректись разом з тим напостівського минулого, щоб підірвати авторитет керівних напостівських кадрів, що вироблялися роками в класовій боротьбі на основі лінії партії і за лінію партії, щоб порівняти в „правах“ з напостівцями ті опортуністичні й еклектичні елементи, які в різні часи проти напостівства боролися і які тепер без усяких на те даних претендують на керівництво пролетарським літературним рухом.

Ніякого протиріччя між лінією пролетарської літератури в минулому і лінією партії нема, і коли ми відкидаємо неправильний термін „генеральна лінія“ РАПП чи ВОАПП, то насамперед, щоб ще раз підкреслити, що ми знаємо лише одну лінію — генеральну лінію нашої партії в літературі і щоб не дати приводу антипартійним елементам розуміти лінію пролетарської літератури, як щось відокремлене від лінії партії. Ми були й залишаємось напостівцями саме тому, що напостівство найбільше, порівнюючи до інших літературних напрямків, виявило здатність боротись за лінію партії і на цій основі стало провідною течією основної пролетарської літературної організації.

На сьогодні ми виросли з напостівського гуртка у велику масову організацію, РАПП і ВОАПП на сьогодні включають не лише напостівців, але напостівство складає провідну течію РАПП'у. Тому ми мусимо боротися проти спроб зліквідувати напостівство і „знеособити“ провід пролетарським літературним рухом. Кілька років тому ми були невеличким гуртком, але в процесі нашого зросту, в процесі класової боротьби за лінію партії, партія визнала РАПП і ВОАПП за основну організацію пролетарської літератури, що провадить в основному правильно лінію партії в літературі. Ось чому, розуміючи всю вагу цього визнання, ми мусимо ще пильніше ставитись до своїх обов'язків, бо збільшується наша відповідальність. Ми повинні виправдати неві вимоги, поставлені партією в повній мірі. В такому пляні треба розглядати ролі напостівства, як провідної течії пролетарської літературної організації, що піднесла РАПП, ВОАПП та ВУСПП до рівня основної організації пролетарської літератури. Нам не треба відмовлятись від напостівського минулого, від напостівського обличчя в питаннях літератури, в непримиренній літературно-політичній боротьбі, боротьбі за лінію партії.

Але боротися за партійність в літературі, це не значить підлаштовуватись під напостівство, а це значить на практиці довести готовість і вміння боротися за літературно-політичну, творчу і теоретичну лінію пролетарської літератури, що в її основі є лінія партії, довести так, як це довели наші старі кадри. В нашій організації є й незагартовані елементи, які мали не тільки помилки, а й хитання в основних принципових питаннях. Є й такі, що скочувались до безпринципного хамелеонства.

Вони і наперед, при крутих поворотах, особливо, будуть намагатися ревізувати нашу лінію.

Ми широко розгортаємо самокритику, але ми не дамо стягти нас з партійної лінії під виглядом самокритики.

В ЦЕНТРІ УВАГИ ТВОРЧІ П И Т А Н Н Я

У нас були різні етапи творчої боротьби, теперішній етап творчої дискусії характеризується вищим рівнем від етапу минулого, коли говорили, наприклад, про пролетарський реалізм і про романтизм. Не можна підходити до тих помилок на тодішньому етапі так, як би їх було зроблено на теперішньому нашому етапі, коли багато що стало яснішим і зрозумілішим. Це з одного боку, а з другого — наші творчі шукання в минулому, як і в сучасному, були пов'язані з літературно-політичною боротьбою, з конкретною практикою літератури, з конкретною класовою практикою. Тому ми не будемо говорити, як т. Овчаров, що треба переглядати принципи настанови нашої творчої і літературно-критичної лінії, а треба виправити окремі помилки при правильній лінії; треба переглянути методи роботи, але не лінію. Так само не можна уявляти нашого майбутнього, як еру „сплошного лібералізму“. Коли різні творчі течії будуть розвиватись без усякої критики й керівництва, то це може призвести до помилок і до переростання у буржуазно-ідеалістичні ухили. Ми уявляємо собі пролетарський літературний рух на основі широкого розгортання творчої дискусії, широкого розгортання творчих угруповань, створення умов для творчої роботи і розвитку багатоструйної пролетарської літератури, але ми підкреслюємо вагу партійного проводу творчими шуканнями, ідейно-виховного керування, яке виключає адміністрування і командування творчим процесом.

Розгортаючи творчу самокритику, нам треба відкинути спроби огульного перекреслення творчості того чи того письменника, спроби огульного підходу в критиці і роздування помилок у такий спосіб, що затушковується те позитивне, що вноситься в пролетарську літературу тим чи тим твором. Така „історія“ трапилася з п'єсою т. Микитенка. Я читав статтю в „Харківському Пролетарі“, й вона мене не задовольняла тому, що почувається саме тенденція відкинути значіння цієї п'єси в цілому, як нового кроку пролетарської драматургії. Я не пригадую дослівно виступу т. Гончаренка, але вважаю, що т. Гончаренко був правий, коли критикував таке настановлення цієї статті. Нам треба творчої самокритики, яка нашим письменникам, і не тільки пролетарським, а й союзникам і попуїникам, допомогла б рости, допомогла виправляти свої помилки й давати нові творчі досягнення. Отже більше уваги до творчого повороту, до конкретної критики, більше уваги до попутників і до союзників.

Чи досить займається ВУСПП творчістю т. т. Панча і Любченка, Епіка та інших товаришів, що недавно прийшли до пролетарської організації і що мають значний творчий доробок, також, як і значні помилки в минулому? Мені здається, що не досить. Коли ці товариші раніш писали ідеологічно хибні твори, тоді ми їх критикували і треба було критикувати, а коли товариші почали ставати на шлях серйозної перебудови, тоді наша критика послабила свою увагу до цих письменників. Ми повинні відзначати і позитивні процеси в перебудові тих товаришів, відзначати і труднощі перебудови, допомагати критикою. Треба дбати, щоб ця перебудова йшла не лінією найменшого опору, не лінією пристосуванства, а лінією боротьби за велике більшовицьке мистецтво. Нам треба застерегти товаришів від рецидивів старих помилок, від нових варіантів помилок і т. ін, нам треба встановити щільну товариську допомогу цим письменникам.

Чи досить ми займалися ударниками? Не досить. Тов. Микитенко правильно критикував ВУСПП за те, що для ударників нічого не видано з теорії, а я б сказав, що і з художніх творів ударників мало що видано. Тов. Кириленко кинув тов. Микитенкові з цього приводу репліку: „одмежовуюсь“. Як би в декого не виникло бажання по-бюрократичному відмежуватися від ударників. Взагалі нам треба підсилити боротьбу за виховання кадрів робітників-ударників, допомогти їм перебороти чужі впливи, які іноді в їхній творчості трапляються, але які не мусять заступати основного — якісно нових елементів у творчості ударників. Нам треба всю творчу роботу пов'язати з завданням створити історію фабрик і заводів, історію громадянської війни, нам треба пов'язати творчу роботу з тими основними політичними завданнями, які ставить партія перед нами, які виникають на всіх ділянках боротьби за соціалізм. Ще раз підкреслюю, що гальмом у нашій перебудові будуть рецидиви старих метод роботи — організаційної метушні і організаційного фетишизму, адміністрування, груповщини. Характерно, що груповщини, які борються проти нашої провідної лінії, виявляють нахили до безпринципних бльоків. Наприклад, тов. Овчаров оголошує амністію тов. Багмутів за його виразно літфронтівську статтю, щоб притягти Багмута до своєї групки. Оголошується амністія і тов. Первомайському, який провадив літфронтівську боротьбу проти проводу „Молодняка“. Справа не в тому, щоб тов. Первомайського витіснити з літератури, справа в тому, щоб розгорнутою критикою помилок допомогти йому перебудуватися, якщо Первомайський дійсно хоче цього, треба вимагати від Первомайського зліквідувати літфронтівські творчі настанови. Були троцькістські літфронтівські помилки у т. Копиці, переверзевські, формалістичні і літфронтівські помилки у т. Колесника, у молодняківських критиків.

Чи варто ж затушковувати ці помилки посиленням на те, що були, мовляв, помилки і в т. Авербаха? Треба відрізнати помилки, зроблені в боротьбі за лінію партії, яка провадиться нашою пролетарською літературою, від помилок у боротьбі проти

лінії пролетарської літератури з позицій літфронтівщини, націонал-опортунізму і т. ін. Треба вміти відрізнати й питому вагу і якісну відміну окремих помилок в окремих літературних робітників.

ВИДІЗНЯТИ ОКРЕМІ ПОМИЛКИ ВІД СИСТЕМИ ПОГЛЯДІВ

Я не рівняю помилки товаришів, які боролися за лінію пролетарської літератури, з помилками т. т. Овчарова і Сухино-Хоменка, бо у останніх ми маємо певну систему, а не окремі хибні формулювання, чи часткові помилки, які можуть трапитись у боротьбі за пролетарську літературу. Ці помилки т. т. Овчарова і Сухино-Хоменка поглиблюються тим, що ці т. т., як от Овчаров, замість того, щоб одмежуватись од своїх помилок і рішуче їх засудити на пленумі, змазують їх природу і глибину і лише наприкінці промов мурмочуть щось невиразне про свої помилки. В чому суть помилок т. Овчарова? Суть цих помилок в опортуністичному примиренстві до націонал-буржуазної літератури і в систематичній недоцінці класової специфіки і питомої ваги пролетарської літератури. Коли т. Овчаров критикує творчість Івана Ле чи Володимира Кузьміча, він на друге місце ставить ідеологічну аналізу, дослідження, як в їхній творчості реалізується класово окрема пролетарська ідеологія, світогляд, на перший же план він висуває формальні особливості творчості, композицію, стилістику, пояснюючи формальною невправністю чи браком культурності ідеологічні помилки. Це — недоцінка класової специфіки пролетарської літератури, підхід до критики цієї специфіки з старою міркою, яка носить на собі нальот буржуазного формалізму. Коли ж ця еклектична методологія т. Овчарова застосовується до критики буржуазної літератури, то т. Овчаров у цьому випадку недоцінює класової ворожості ідеології буржуазного твору (або впливів цієї ідеології на творчість попутників), і звідси опортуністичне примиренство, що призводить до апологетики буржуазної правопопутницької літератури, змазування художньою специфікою класово-ворожої суті цих творів, при чому ця „специфіка“ по-формалістичному перецінюється,

Бачите, яка тут „діалектика“, як методологія т. Овчарова повертається спиною до пролетарської літератури і обличчям до буржуазної літератури в розумінні гнилого лібералізму, примиренства до буржуазної небезпеки і до буржуазного націоналізму. Такий гнилий лібералізм і нац. опортунізм пов'язаний з формалістичними настановами методології т. Овчарова, виявляється, наприклад, в недоцінці контрреволюційної політичної суті вилазки Поліщукового „Авангарду“; в зведенні цієї суті лише до богемщини і міщанства.

„Гострого засудження й боротьби варті не окремі погляди і настрої, висловлені в окремих творах представників

цієї групи, а ціле її *богемське, міщанське, дрібнобуржуазне* своєю суттю настановлення, що проймає всю ту творчість, із якою ця група виступила перед очі радянського суспільства“ (Підкреслення всюди, де спеціально не застережено, мої — Б. К.)

Буржуазно-націоналістичний роман В. Іжицького „Чорне озеро“, де під виглядом екзотики маскується перекручення і заперечення ленінської національної політики, т. Овчаров характеризує лише, як *невдалий твір* з націоналістичними та право-опортуністичними *тенденціями*, а не як твір з буржуазною концепцією і свідомим настановленням (Збірка Овчарова, стор. 121).

За формалістичною звичкою відриваючи об'єктивне виявлення ідеології від суб'єктивної свідомості автора, т. Овчаров видає індульгенцію співцеві куркульства І. Сенченкові, виступаючи захисником його куркулячої ідеології і пояснюючи особливості цієї ідеології художньою невправністю аналізу.

„Безхребетність і плутанину бачимо в „Дубових грядках“.

„Бо справді вважати Сенченка за свідомого апологета *капіталістичних відносин у наш час* напевне не можна. Очевидно, в його оповіданнях виявляється не якась свідомо настановою, а відсутність її і в зв'язку з цим *поверховий, неглибокий підхід до художньої аналізи і сприймання життєвих явищ*“ (стор. 179. Курсив скрізь мій Б. К.).

Окопавшись на позиціях формалізму й опортунізму, т. Овчаров буржуазний роман Копиленка „Визволення“, що є пасквіль на радянське студентство, називає *пролетарським твором* з окремими помилками.

Ми маємо не випадкові оцінки, а систему висловлень з приводу *основних творів* буржуазної літератури, які разом з іншими, націонал-опортуністичними, протиставлялись дрібнобуржуазною націоналістичною групою Літармарком і Пролітфронтом пролетарській літературі, її організаціям ВУСПП'у і „Молоднякові“, з приводу яких точилися жорстокі бої ВУСПП'у і „Молодняка“ проти Пролітфронту і Літармарку, бо оцінка цих творів була фактично лякмусовим папірцем для критики і виявляла її ідеологічне обличчя.

Отже в момент гострої боротьби проти „Пролітфронту“ і Літармарку т. Овчаров в основних питаннях був не з нами, а проти нас, посідає позицію націонал-опортуністичного примиренства, гнилого лібералізму щодо буржуазної небезпеки. Це вже не окремі цитати, а система націонал-опортуністичних поглядів у питаннях марксистської критики, це вже є ревізія літературно-політичної лінії пролетарської літератури недавнього минулого. Не дивно, що т. Овчаров так уперто намагається стерти різницю між напостівською критикою і своєю, щоб за прислів'ям „ночю все кошки серы“ — протягти ідею рівноправності своєї опортуністичної і нашої бойової непримиренної критики.

Чи відрізняється В. Сухино-Хоменко від т. Овчарова, як літературний критик? Щодо формалістичної методології і націонал-опортуністичної лінії в основних літературно-політичних питаннях не відрізняється, але в висловленнях на політичні теми т. Сухино-Хоменко відбиває клясово-ворожу контрабанду троцькізму і нацдемівщини, якої у тов. Овчарова нема.

Але спершу про літературно-методологічні позиції т. Сухино-Хоменка. Можна сказати, що нема тієї антимарксистської і антипартійної літературної теоретичної школи, яка б не знайшла в т. Сухино-Хоменкові свого палкого апологета.

Не будемо зупинятись на таких „дрібницях“, як впливи воронщини, формалізму, деборінщини на методології В. Сухино-Хоменка. Що вже тут говорити про деборінщину, коли в його книжці за претенсійною назвою „Пролетаріят і література“, виданій в 1930 році, за авторитет марксистської естетики правлять Троцький, Кавтський, Бухарін, не кажучи вже про Плеханова, за яким сліпо йде В. Сухино-Хоменко, цілком і повністю наслідуючи меншовицькі риси плехановської естетики.

Що ж може бути дивного, коли В. Сухино Хоменко, за основу естетики, слідом за своїм навчителем Троцьким кладе „стремление развлечься, рассеяться, поглазеть и посмеяться“, (ст. 160).

Полемізуючи з т. Коряком, В. Сухино-Хоменко повчає його, що Плеханов це — „єдине, що є солідного в марксистській мистецтвознавчій літературі“ (ст. 87), притягаючи до апологетики насамперед меншовицьких і кантіянських рис плехановської естетики навіть авторитет Леніна, про якого В. Сухино-Хоменко говорить з такою невимушеною розв'язністю.

„Візьмімо такого марксиста, як Ленін. Як він дивився на мистецтво? По-Плехановському“. (ст. 93).

В таких і подібних літературознавчих „екскурсах“ В. Сухино-Хоменка ми не знайдемо й грама марксисту — методологія Сухино-Хоменка наскрізь гнила і антимарксистська, але вона чудово пов'язується з націонал-опортунізмом, з антипартійними висловлюваннями в галузі загальнополітичних питань.

Звичайно, така методологія поєднується і з захистом „Літар-марку“ і навіть з формалістичною апологетикою націонал-фашистського роману М. Хвильового „Вальдшнепи“, фашистське настановлення якого (апологетика фашиста Карамазова) за В. Сухино-Хоменком, насамперед, є результат „недосконалости розроблення типажу, а вже потім (результат) „також тієї ідеологічної хвороби, що від неї лікується (це в „Вальдшнепах“! — Б. К.) так хоробливо автор „Вальдшнепів““. (ст. 148).

Звичайно, що виходячи з таких гоглядів і позицій, В. Сухино-Хоменкові було не по дорозі з напостівством, що він був проти напостівства, дозволяючи його огулом підводити під категорію пролеткультивщини.

Захищаючи в розділі „Пролеткультивство“ теорію конкуренції пролетарської літератури з буржуазною (боротьба за

мистецький „ринок“) В. Сухино-Хоменко прироблює таку „ліричну кінцівку“, адресовану напостівству:

„Звідси (від монополістичних тенденцій — Б. К.) самозамилування, розквіт „пролетпихи“, „компихи“ в культурницьких справах цехівщина, що перетворювала пролеткультівство в сектантство, в фетишизацію організаційних форм, метод командування, адміністрування й окриків у культурному процесі.

У свій час хоріли на подібну неміч і товариші з ВАПП, породивши так зване напостівство“ (ст. 17). (Звичайно, В. Сухино-Хоменко говорить не про „лівацьку“ групу Родова-Лелевича-Горбачова, а про напостівство загалом, інакше в 1930 році можна була б зробити відповідне застереження).

Націонал-опортуністи і нацдемівщина в українських умовах були тісно пов'язані з троцькізмом. Тому не дивно, що і в статтях В. Сухино-Хоменка троцькістська контрабанда виявляється в недооцінці революційної ролі селянства, як спільника пролетаріату, в мевшовицькому уявленні про селянство, як про „сплошную“ реакційну масу, яка є гальмом на шляху пролетаріату. В додаток до наведеної в „Комуністі“ цитати з Сухино-Хоменка можна навести ще й таке твердження:

„Приміром, розвиток селянського господарства в радянських країнах потребує колективізації села, а все селянство психологічно цього ще не опанувало. Через це переведення колективізації буде йти повільніше, гальмуватиметься, хоч кінець кінцем, колективізація все ж утвориться, село колективізується“. (ст. 7).

Зрозуміло, що в розділі „Селянські письменники“ в В. Сухино-Хоменка ці селянські письменники вимиваються, бо Сухино-Хоменко революційно-селянських письменників просто за лічує до пролетарських, а „середняків“ гамузом відносить до попутників, сюди ж частково приєднуючи і куркульських письменників.

Революційна селянська література, як найближчий спільник пролетарської, випадає у Сухино-Хоменка, випадає вона і як активний чинник радянської літератури подібно тому, як потроцькістському заперечується політична роль революційного селянства, як спільника пролетаріату за умови гегемонії пролетаріату в цій спілці.

„Так усередині самої загальної назви „Селянські письменники“ доводиться робити певну диференціацію. І коли одні з них відображають в селянських образах почуття і соціалістичні змагання сільського пролетаря, напівпролетаря, відображають процеси, що переломлюються, через загальнопролетарську ідеологію, і тому такі письменники є пролетарські письменники, (так само, як пролетарський революціонер і сільський комуніст), то інші, сприймаючи і відображаючи світ, процеси через почуття, через „окуляри“ середняка і т. д. (?—Б. К.), творять попутницьку літературу. Речник же куркуля

в літературі не може не бути буржуазним, в крайньому разі *правопопутницьким письменником*". (ст. 25).

В наслідок такого перенесення троцькістської схеми диференціації селянства за умов радянської дійсності революційно-селянська література „вимивається“, а „середняк“ літературний попадає, коли не брати на увагу деякі застереження, в один табір (попутницький) з куркулем.

З цією троцькістською недоцінкою революційно-селянської літератури цілком гармонуює у В. Сухино-Хоменка і, меншовицько-троцькістська ж недоцінка пролетарських письменників (оцінка про напостівство, ігнорування пролетарського літературного молодняка і огульні закиди в „лівацтві“ тим, хто не згоден з опортуністичною лінією В. Сухино-Хоменка), протиставлення „наукової“ „фундаментальної“ критики „публіцистичної“, опортуністичні упадання перед попутниками, перенесення центру ваги на попутницьку літературу, до якої залічуються В. Сухино-Хоменком і буржуазні твори (характеристика „Вальдшнепів“) і зміновіхівці загалом.

„Многие „пролетарские“ писатели были „пролетарскими“ постольку, поскольку они так или иначе шли с нами в период гражданской войны, в первые дни НЭПа, когда мы завершали, делаячи пролетарскую революцию, попутно и *хвосты в национал-демократической революции*“ (стор. 47).

Маємо не лише теорію „єдиного потоку“ в розвитку радянської літератури, поставлену на нацдемівські рейки, маємо кричущу нацдемівську ревізію історії пролетарської революції на Україні. Звичайно, націонал-демократичною „революцією“ ми не займалися, бо була *націонал-демократична контрреволюція* на Україні. І зв'язувати історію пролетарської революції з націонал-демократичною ефремовщиною, це — *значить висувати контрреволюційне твердження*. Так само В. Сухино-Хоменко „побіжно“ ревізує і лінію партії в національному питанні:

„я привожу это как новую иллюстрацию, чтобы в будущем этого не было, чтобы не приходилось украинцам, борющимся со своим национализмом, *еще бороться и с русским великодержавным шовинизмом*, при нейтральности русской печати“ (ст. 54).

Чи ця постановка партійна? Зрозуміло, ні, бо і українцям, „як пролетарям всіх націй СРСР“, доводиться боротися з руським великодержавним шовінізмом, як з головною небезпекою, не послаблюючи боротьби проти місцевого шовінізму.

Ревізіоністські антипартійні погляди Сухино-Хоменка, троцькістська і нацдемівська контрабанда тісно пов'язана з ревізією історії партії на Україні, з системою нацдемівської яворщини у висвітленні історії класової боротьби.

1929 року ДВУ видало книжку В. Сухино-Хоменка „Одміни й банкрутство українського націоналізму“, що охоплює матеріали від XVI століття до періоду пролетарської революції і фактич-

но має правити за підручник з історії класової боротьби на Україні. Адже в ній

„автор мав на меті показати на конкретному матеріалі метаморфози українського націоналізму, починаючи від народження *українського національного руху* (нацдемівська термінологія — Б. К.) в XVI сторіччі аж до пролетарської революції на Україні“ (з „Передмови“ книжки).

Я не буду аналізувати цієї „розвідки“ в цілому, бо для уявлення про неї цілком досить ознайомитись з висвітленням від Сухино-Хоменка періоду громадянської війни і зокрема з оцінкою штабу націонал-буржуазної контрреволюції — Центральної ради.

В. Сухино-Хоменко Центральну Раду уявляє фактично, як керівника національно-визвольного руху робітничо-селянських мас, як організатора тої „нацдемівської революції“, яку так рекламував В. Сухино-Хоменко і в книжці „Пролетаріят і література“.

За В. Сухино-Хоменком трудящі маси чекали від Центральної Ради, а не від компартії і радвлди задоволення соціальних вимог, на цьому ґрунті вони підтримували Центральну Раду, і вся „трагедія“ останньої була в тому, що петлюрівці *забули* про ці вимоги мас.

„Починаючи від буржуазних соціалістів-федералістів і кінчаючи „пролетарськими“ українськими соціал-демократами, *всі забули про насущні соціальні вимоги мас, що оточили Центральну раду і чекали від неї реалізації в першу чергу саме соціальних вимог* — позбавлення від імперіялістичної війни і т. ін. (піді т. ін. Сухино-Хоменко, очевидно, розумів диктатуру пролетаріату — Б. К.), та почали з всім палом *не фітів* (термін! — Б. К.) вовтузитися саме над національною проблемою“.

Це не випадкове висловлювання В. Сухино-Хоменка, а провідна концепція, за якою комуністи (більшість осередків КП(б)У) ігнорували нацпитання або перекручували лєнінську національну політику, а саме Центральна Рада займалась монополюю національним питанням, але не розуміла при цьому соціальних вимог мас. (Що вона „розуміла“ соціальні вимоги буржуазії і куркульства, реалізуючи їх у своїй політиці, В. Сухино-Хоменко скромно замовчує).

І от тут то (на „ґрунті нерозуміння соціальних вимог мас“ — Б. К.) починається *трагедія українського націоналізму*, що пізніш кінчилася для нього так погано. Маси, що підтримували його, що *довіряли і повагою оточили Центральну Раду*, зразу ж виявили причини цієї своєї „любоби“ до Української Ради“.

Щоб не було сумніву, які саме „маси“ має на увазі В. Сухино-Хоменко, наведемо ще цитату з цієї ж одвертої апологетики петлюрівщини, з якої видно, що саме *робітники й селяни* оточували Центральну Раду „довір'ям і повагою“.

„Український робітник і селянин у шинелі зовсім не хотів і далі продовжувати імперіялістичну бойню і мав надію,

що активізацією Центральної Ради він прискорить і кінець війни“.

Зрозуміло, що оскільки за В. Сухино-Хоменком Центральна Рада на певному етапі з'єднувала не лише селянство, а й український пролетаріят, для КП(б)У залишилось об'єднувати зросійщений пролетаріят і провадити великодержавницьку політику, яка допомагала (так і сказано) українським угодовцям утримати свій вплив на селі.

„Правда на самій Україні більшість більшовицьких організацій, будучи зв'язані з русифікованим пролетаріатом і заглибившись у боротьбу з головним ворогом—імперіалістичним Тимчасовим урядом, частенько недооцінювали національне питання, ігнорували національний рух і роботу серед трудових українських мас, слабо боролись з українськими угодовськими партіями і тим допомагали їм фактично удержати надовше вплив над селом“.

Більшовики в ролі помічників „угодовських“ (тобто контрреволюційних) партій, більшовики, як партія зайців і колонізаторів, одірваних від українського ґрунту і „трудова українських мас“—справді сам Винниченко, якого В. Сухино-Хоменко нещадно цитує, як головного авторитета, не скаже краще, та й нічого йому додавати після В. Сухино-Хоменка.

Чи варто після того говорити про такі „другорядні“ речі, як ревізію з боку В. Сухино-Хоменка основного гасла ленінської національної політики—справа націй на самовизначення аж до відокремлення.

Ласкаво схвалюючи це „радикальне“ (?) гасло, В. Сухино-Хоменко забуває „деталь“, що, визнаючи право націй на самовизначення аж до відокремлення, Ленін і більшовики ставили перед пролетаріатом всіх націй завдання боротися за інтернаціональну класову єдність пролетаріату всіх націй проти „своєї“ і „чужої“ буржуазії, проти буржуазного націоналізму, як і проти великодержавницького шовінізму і його помічника люксембургіянство, „національного нігілізму“.

Чи можна кваліфікувати таку систему поглядів В. Сухино-Хоменка інакше, як систему нацдемівської контрабанди, яка цілком „гармонує“ з контрабандою троцькістською. Тов. Є. Гірчак виступав завзятим борцем проти нацдемівської контрабанди у ВУСПП, проти боротьбістської ревізії історії КП(б)У тощо. Цілком логічно йому треба було б принаймні нагадати (бодай для історичної перспективи) про контрабанду в книжках В. Сухино-Хоменка, виданих в 1929 і в 1930 році.

Особливо це було б доцільно зробити після викриття троцькістської контрабанди у В. Сухино-Хоменка з боку ЦО КП(б)У „Комуніст“ в редакційній статті. І що ж, тов. Гірчак ні словом не обмовився ні про троцькістську і нацдемівську контрабанду В. Сухино-Хоменка, ні про систему націонал-опортуністичних висловлювань в основних питаннях літературної політики з боку тов. Овчарова.

Більше того, він узяв під одвертий захист В. Сухино-Хоменка, коли я йому кинув відповідну репліку. Я вважаю, що це не тільки прояв гнилого лібералізму, в інтересах груповщини, це скриття троцькістської і нацдемівської контрабанди, що ставить під сумнів готовість тов. Гірчака по-більшовицькому боротися за переведення в життя вказівок листа тов. Сталіна.

В інтересах груповщини, щоб краще „рознести“ ВУСППівських теоретиків і створити „сенсацію“, тов. Гірчак поставив їхні помилки в один ряд з нацдемівською контрабандою аспіранта інституту Шевченка Лавріненка, який нічого спільного з пролетарським літрухом не мав і не має і який навпаки боровся з націоналістичних позицій проти пролетлітературного руху (підчас з'їзду „Молодняка“) і пізніше написав кілька нацдемівських критичних брошур.

Обвинувачення, що їх висунув т. Є. Гірчак проти ВУСППівських теоретиків, зокрема проти мене, не відбивають дійсний стан речей. Насамперед про свою статтю „Перший призов“, бо цитатами з неї оперував тов. Є. Гірчак. Основне питання, яке треба з'ясувати, чи має т. Гірчак підстави закидати систему нацдемівських поглядів, систему нацдемівської контрабанди, чи треба говорити про окремі помилки? Які помилки були в цій, одній з перших моїх статей, написаній, до речі, ще в 1927 році?

В статті, безперечно, є елементи ідеалізації так званого „першого призову“ пролетарської літератури, групи пролетарських і революційних письменників часів громадянської війни. Пояснюється ця ідеалізація умовами гострої боротьби проти нацдемівського (Єфремов, Зеров) заперечення творчості перших пролетарських письменників саме за революційне соціальне спрямування цієї творчості (від нацдемів це заперечення запозичив і т. Хвильовий). Нацдемівська критика, відкидаючи, наприклад, Еллана, як визнаного пролетарського письменника, намагалася „почати“ пролетарську літературу з занепадницької націонал-опортуністичної течії, що йшла за М. Хвильовим на чолі з самим М. Хвильовим. „Обороняючи“ творчість В. Еллана (і інших письменників цієї групи) від нацдемівської навали, я підпав частково під вплив того культу цих письменників з „першого призову“, який (культ) був поширений у тодішній марксистській критиці.

Проте, не зважаючи на впливи ідеалізації, „ювілейного підходу“ до творчості „першого призову“, що пояснюється і їхньою загибеллю в боротьбі проти контрреволюції, моя стаття (як на той час) є одна з найвитриманіших в класовому відношенні щодо критичної характеристики цих письменників, як *вихідців з дрібнобуржуазного середовища, що, ліквідуючи дрібнобуржуазні націоналістичні традиції, прийшли до комунізму (ті, що не загинули в громадянській війні).*

„В революцію вони вступили як представники революційно-селянської інтелігенції, яка не зразу усвідомила згромадську більшовицьку лінію в питанні політики (політики

в цілому, а не лише наципання, як це хоче нав'язати мені тов. Гірчак — БК), а поступово, хоч і швидко до неї наближалася, *ліквідуючи відгомони дрібнобуржуазних, націоналістичних традицій*), („Перший призов“, ст. 5).

Ця оцінка цілком органічно пов'язана з характеристикою соціально-політичних класових умов, за яких зростала творчість „Першого призову“ і які я висвітлював, підкреслюючи не раз провідну роль в революції пролетаріату і його авангарду КП(б)У на Україні, розглядаючи національне питання по-ленінському, як частину питання пролетарської революції.

„Складна й заплутана ситуація в країні з величезною селянською більшістю, частково зрусифікованим пролетаріатом, „переплът“ соціальної революції з боротьбою за національне визволення колишньої колонії імператорської Росії, боротьба пролетаріату з буржуазією за гегемонію в національно-визвольному русі й зокрема за провід над селянством, усе це робило надзвичайно важкою проблему ідеологічного оформлення пролетарської літератури“.

Ідея гегемонії пролетаріату в національно-визвольному русі в мене підкреслюється протягом цілої аналізи і є провідна в критиці політичної роботи і творчості Еллана.

„В. Еллан не лише оголошує війну минулому, щоб розчистити шляхи майбутньому, він виводить і ту силу, що за майбутнє змагається, підкреслює, що саме пролетаріат поведе Україну новими шляхами“ (ст. 43).

Провід пролетаріату в національно-визвольній боротьбі нерозривно пов'язаний в мене з підкресленням ролі компартії, як авангарду пролетаріату і єдиного послідовного борця проти націоналістичної контрреволюції.

„Діалектика боротьби з контрреволюцією розкривала очі (В. Еллана — Б. К.) на провідну роль пролетаріату в соціальній революції і примушувала наближуватись до його авангарду — компартії“ (стор. 42).

Саме з позицій визначення провідної ролі нашої партії, як організатора пролетарської революції, з позицій диктатури пролетаріату підходив я до оцінки політичних концепцій боротьбистів і газети „Боротьба“, засуджуючи їх, насамперед, за те, що боротьбисти не визнавали диктатури пролетаріату, що вони заперечували *політику компартії в цілому й її невід'ємну частину — національну політику*. І звичайно, я аж ніяк не зводив розходжень між компартією і боротьбістами до недовір'я в наципання, як твердить тов. Є. Гірчак.

„Поза тим публіцисти з „Боротьби“ доводили, що радянська влада забуває селянство: закони щодо землекористування запізнюються (критика аграрної політики — Б. К.), політичні права врізано, базу революції звужено до „однобокої диктатури пролетаріату (протиставлення диктатурі пролетаріату буржуазного демократизму у боротьбистів, вимоги „свобод“ — Б. К.). Повторювано есерівські „істини“ про потребу рівноправ-

ности трудящих селян з робітництвом, чим практично змазувався принцип пролетарської диктатури й гегемонії пролетаріату в революції". (стор. 45).

Ця характеристика політичної платформи боротьбістів не досить розгорнута, але вона не має нічого спільного з апологетикою боротьбізму, з теорією двохкорінності компартії, тим паче з відкиданням правильності лінії компартії, або зі спробами взяти цю лінію під сумнів.

А саме таку настанову приписує мені тов. Гірчак, вириваючи для того з контексту окремі цитати і використовуючи окремі політично-неохайні формулювання цих цитат (тов. Гірчак наводить дві такі цитати, де я характеризую погляди боротьбістів у нацплатанні, випускаючи „тільки“ наведену на тій же сторінці критику цих поглядів, що я навів вище).

Такою ж „методом“ т. Гірчак доводить, що я підміню комунізм боротьбізмом, що я обстоюю союз селянства з пролетаріатом за проводом селянства і в інтересах нацдемівщини, що я начебто заперечую той факт, що „ці останні (боротьбісти — Б. К.) ніколи не стояли цілком на платформі пролетарської диктатури“.

Отже, які справжні помилки мої в оцінці боротьбізму? Насамперед, недостатньо розгорнута критика всіх тверджень боротьбізму на всіх етапах розвитку цієї партії. Оцінку боротьбізму я фактично звузив до оцінки ролі Еллана і Михайличенка в партії боротьбістів, переважно на матеріалі виступів Еллана і Михайличенка в газеті „Боротьба“, аналізуючи позиції всієї партії.

Переказуючи погляди „Боротьби“ й критикуючи їх, я все ж в окремих місцях припустився політично-неохайних і політично-невірних формулювань. (Твердження, що великодержавницькі „перегиби“ з боку окремих ланок радянського апарату „давали багатий матеріал для гострої критики газети „Боротьба“, що В. Еллан виявив себе в газеті „Боротьба“ „як публіцист, як фейлетоніст, найгостріший і найталановитіший“, що боротьбісти виступали з обвинуваченнями „проти більшовиків і їхнього уряду“).

Тов. Гірчак роздмухує ці окремі політично-помилкові твердження в антипартійні ревізіоністські концепції, хоча фактично ці помилки є продукт недостатньої на той час моєї теоретичної кваліфікації („Перший призов“ — перша моя серйозна робота) і недостатньої обізнаності з історією громадянської війни на Україні.

Яка ж рація тов. Є. Гірчаківі робити з моїх учнівських помилок „сенсацію“, свідому розгорнуту контрабанду боротьбізму, свідому ревізії історії нашої партії, хоча т. Гірчак прекрасно розуміє, що мої екскурси в галузі історії громадянської війни дуже побіжні і не можуть бути дорівняні до спеціальних праць з історії революції, історії партії.

Такою ж методом критикує т. Гірчак і окремі помилки в інших товаришів з керівництва ВУСПП і „Молодняка“ (т.т. Щу-

пака, Ключця, Микитенка), даючи цим самим зрозуміти, що основні теоретичні кадри ВУСППівського проводу працювали не на основі партійної лінії, а на основі контрабанди нацдемівщини.

Тов. Гірчак, як уже висловився тов. Микитенко, намагається кинути боротьбістську тінь на теоретичну, а відтак і на літературно-політичну лінію ВУСПП, поставити під сумнів цю лінію і ті досягнення, які здобуто в боротьбі за пролетарську літературу, за лінію партії, які здобуто в боротьбі проти нацдемівщини і націоналізму всіх ґатунків, проти ефремовщини, неокласиків, проти хвилювізму, „Літармарку“, „Пролітфронт“, проти „Нової Генерації“.

Широко використовуючи наші окремі помилки і замовчуючи, приховавши справжню троцькістську і нацдемівську контрабанду представників певної групи у ВУСПП, т. Гірчак, в інтересах груповщини і кругової поруки, відмовляється і від основного принципу більшовицької самокритики, від аналізу цілої теоретичної і політичної лінії того чи того робітника.

А якби т. Гірчак з цього принципу виходив, то для нього було б ясно, що наші окремі помилки ми робили в процесі боротьби за пролетарську літературу і за лінію партію, тоді як його „друзі“ боролися проти пролетарської літератури з націонал-опортуністичних і троцькістських (В. Сухино-Хоменко) позицій, а відтак і їхні „помилки“ мають іншу специфіку, порівнюючи до наших.

Тов. Гірчак замовчав помилки т.т. Сухино-Хоменка і Овчарова, а т. Овчаров замовчав помилки т.т. Гірчака і Сухино-Хоменка. Замість розгорнутої самокритики ці т.т. займалися безпринципною і політично шкідливою груповщиною, взаємною амністією і замазуванням помилок, виявивши цілковите нерозуміння завдань перебудови роботи ВОАПП і ВУСПП, виявивши повну неспроможність перебудувати свою роботу в світлі вказівок партії.

А не шкодило б тов. Гірчаківі поговорити і про власні помилки, бо ці помилки були і помилки досить значні, при чому ці помилки можна було б також трактувати поширено.

Наведу для прикладу відоме твердження тов. Гірчака, скритиковане від тов. Авербаха на пленумі ВОАПП про те, що треба під українську культуру підвести пролетарську базу, начебто є окрема загальнонаціональна культура українська і її механістично можна поставити на пролетарський ґрунт, не міняючи її класової природи. Адже це помилка нацдемівського порядку, хоча ми не говоримо, що вся стаття чи книга тов. Гірчака нацдемівська.

А справа не лише в цій помилці. В одній статті „За більшовицьку консолідацію пролетарських літературних сил“ (збірка „Соціалістична реконструкція та ідеологічний фронт“, видання 1931 року) є низка однотипних помилок, які зводяться до опортуністичної недоцінки буржуазної небезпеки.

Наприклад, тов. Гірчак плутає змінюхівців і навіть контр-революціонерів типу Єфремова з правими попутниками, вважаючи, що до процесу СВУ можна було визначати Івченка, як попутника і лише процес СВУ викрив буржуазно-контрреволюційну природу його творчості.

„Товариші, про Єфремова, як літературознавця, як історика літератури, про неокласиків, як поетів, — а вони ж склали літературний загін СВУ, — до процесу СВУ ми говорили інакше, ніж після процесу СВУ. Тепер ми визначили Івченка не як правого попутника, а як людину, яка цілком перебуває в контрреволюційному буржуазному таборі літератури“.

І далі тов. Гірчак в світлі нового визначення, яке він („ми“), а не хто сторонній (не якісь „вони“) приймає, доводить, що й попередня творчість Івченка була буржуазна.

„... принципово нового, більш класово буржуазного в „Робітніх силах“ він не сказав, ніж у попередніх своїх літературних творах“.

Змазуючи різницю між попутницькою і буржуазною, хоча б і змінюхівською, літературою відбудовного періоду, тов. Гірчак так само по-опортуністичному змазує різницю між основною пролетарською літорганізацією ВУСПП і „Пролітфронтом“, що стояв на дрібнобуржуазних націонал-опортуністичних позиціях і з цих позицій атакував пролетарську літературу. Довго плутаючи в питанні оцінки „Пролітфронт“ („Пролітфронт“ у тов. Гірчака і „група, яка намагається бути пролетарською“ (ст. 14), і група, якій треба допомогти „стати на правильний пролетарський шлях пролетарської літератури“ (ст. 16), тов. Гірчак зрештою доплутується до цілком недвозначного визнання двох пролетарських організацій на Україні ВУСПП'у і „Пролітфронт“ — (про „Молодняк“ у даному контексті в тов. Гірчака мови нема).

„Пролітфронт“ одмежовується від цієї перспективи („консолідації пролетарських літературних сил“ — Б. К.), „Пролітфронт“ ізолюється від усього, він не має в цьому перспектив. Отже і не дивно, що в нашому літературному процесі на Україні є дві пролетарські літературні організації“ (ст. 16).

Тов. Гірчак взагалі не проводить чіткої лінії між пролетарською і дрібнобуржуазною літературою, тому він, критикуючи „Нову Генерацію“ (ліфівську групу), не дає їй чіткого класового визначення, а навпаки з явним відтінком гнилого лібералізму визнає належність окремих елементів у роботі групи навіть до пролетарської літератури.

„Треба ще зазначити, що в цій роботі, яку провадив тов. Семенко і його група та його товариші на культурному фронті, було багато й позитивного. Було багато такого, що дійсно являтиме собою *інвентар радянської революційної, а в деяких окремих елементах і пролетарської літератури*“. Справа лише в тому, що визнати нині шлях цей і всю цю роботу за пролетарську роботу ми ні в якому разі не можемо“.

На тому ж пленумі Ради ВУСПП (травень 1930 р.), на якому тов. Гірчак амнестував минуле Семенка, сам Семенко виступив з надзвичайно реваншистською антивуспівською промовою, вимагаючи визнання за „Новою Генерацією“ і футуристами ролі *основположників пролетарської літератури на Україні*, висунувши твердження, що ВУСПП має прийти до „Нової Генерації“ і за своїти її платформу, а не навпаки, кращі елементи „Нової Генерації“ переозброївшись повинні прийти до ВУСПП. І тов. Гірчак замість дати політичну кваліфікацію ревізійністській вихватці „взбесившегося мелкого буржуа“ від літератури, обмежився „нечленораздельным“ формулюванням, що ми, мовляв, не можемо визнати „платформи“ Семенка „через те, що крім позитивного (?-Б. К.), що робив Семенко, у нього було багато негативного“ (стор. 21.)

В таких і подібних твердженнях, в опортуністичному змазуванні націоналістичних помилок в творчості видного „лідера“ „Нової Генерації“ Шкурупія („тов. Шкурупій, як письменник, як художник, а не як теоретик і політик, визнав свої помилки, викрив їх, *наскільки він міг*“), ми бачимо наявну тенденцію підвести теоретичну базу під безпринципний бльок опортуністичних елементів ВУСПП з „ліфівцями“ з „Нової Генерації“ на підставі взаємного амнестування від помилок (А такий бльок проєктувався підчас пленуму ВУСПП 1930 року).

Але годі говорити про літературно-політичні помилки опортуністичного порядку тов. Гірчака, хоча їх чимало припадає всього на один виступ т. Гірчака, який відбувся в момент найгострішої боротьби в межах ВУСПП проти опортуністичних спроб стягти керівництво ВУСПП з правильної лінії.

Наше завдання непримиренно боротися також і з проявами деборінщини і з спробами деборінської ревізії лінії партії в питаннях філософії і питанні про партійний провід у філософії.

Тов. Гірчак теж „бореться“ проти деборінщини і відповідний свій виступ в УІМЛІ вже від 18-І—1931 року називає „За марксистсько-ленінську партійність у філософії“.

Не будемо вже говорити про те, що тов. Гірчак принагідно змазує помилки Семковського, кваліфікуючи їх лише як деборінські і забуваючи, що для Семковського не менше, коли не більше характерні прояви механістичного ухилу в філософії і примиренство до цього ухилу, тобто характерна належність до течії, що репрезентує головну небезпеку на філософському фронті.

Тов. Гірчак, критикуючи помилки Семковського і обережно, за своєю звичкою, визнаючи свою і за собою деборінщину в період боротьби з механістами, намагається свою належність до деборінщини виправдати „об'єктивними умовами“ і повторює для того деборінську наклепницьку аргументацію про те, що *весь філософський рух* йшов під проводом меншовикуватого ідеалізму, ігноруючи при тому роль проводу партії (а тим самим роль партійности) у філософії.

„Треба визнати, товариші, що основна лінія філософського розвитку, філософської роботи у нас на Україні йшла під прапором „деборінщини“ і всю попередню роботу у нас на Україні треба так само оцінити як оцінюються роботу й попереднього філософського керівництва“ (стор. 95).

Тому і „критику“ своїх деборінських позицій т. Гірчак зводить лише до того, що „не відмежовує себе від попереднього філософського розвитку“ (стор. 96) і разом з цим „філософським розвитком“ поділяє його деборінське минуле.

Для більшої переконливості т. Гірчак іще раз повчає т. Семковського на стор. 101, що „тов. Семковський несе повну відповідальність за той філософський розвиток, той філософський рух, який був у попередні часи у нас на Україні, який розвивався під прапором (цей „художній образ“ припав тов. Гірчакові до смаку — Б. К.) „деборінської школи“.

Справа не лише в тому, що тов. Гірчак ототожнює свій власний розвиток, як філософ, з розвитком партійної філософії, яка йшла під прапорами Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна і під проводом партії, і що він в 1931 році *ревізує* з позицій деборінщини історичні шляхи розвитку більшовицької філософії, *ревізує* проблему партійності у філософії, він протягає деборінське розуміння і такої важливої проблеми як проблема матеріялістичного перероблення Гегелевої діалектики, механістично вилучаючи цю діалектику з ідеалістичної філософської системи Гегеля і так змазуючи, за звичкою деборінців, ідеалістичну природу Гегелевої діалектики.

„Відомо, що нам, матеріялістичним діалектикам, довелося піднести гасло: вивчайте діалектику Гегеля“, — авторитетно цитує т. Гірчак власну промову від 1928 року. „Це гасло безпосередньо впливало з того великого значіння, що його для нас мала гегелівська *діалектика* (підкреслюєм: діалектика, а не філософська система Гегеля, наскрізь ідеалістична і нам непотрібна“) і т. д. (стор. 103).

Можна б ще нагадати про опортуністичну, витриману в дусі гнилого лібералізму характеристику махрового націонал-опортуніста, виразника буржуазного ідеалізму і деборінщика В. Юринця, якого т. Гірчак кваліфікує лише як опортуніста, що „*характером своїм, психологією є опортуніст*“, але й наведених прикладів досить, щоб переконатися, що і лінією філософії у т. Гірчака чимало, як для невеличкого виступу, опортуністичних помилок.

САМОКРИТИКУ НА РЕЙКИ ПАРТІЙНОСТІ

Треба зробити основний висновок, що не можна розуміти самокритику, як знаряддя зведення групових рахунків, як знаряддя приховання власних помилок, а треба розгорнути самокритику по-більшовицькому, так, щоб жадна помилка не лишилась невикритою і нерозкритикованою, треба вміти визнавати

власні помилки, бо це є конечна передумова партійного розуміння самокритики, треба вміти й *хотіти* відрізнати помилки пролетарських теоретиків від класово-ворожих вилазок, треба на ділі, по-партійному, застосовувати вказівки листа т. Сталіна до літератури.

Я гадаю, що наші кадри, які зросли в боротьбі за пролетарську літературу, за лінію партії, повинні й надалі проводити непримиренну боротьбу за лінію партії і ліквідуючи помилки, які траплялися в процесі цієї боротьби. Я гадаю, що питання марксо-ленінської критики взагалі і зокрема критичних кадрів—це питання дуже багато важить у перебудові нашої роботи і що це питання кадрів зв'язане з питанням самокритики, пов'язане з переведенням боротьби за лінію партії на ділі, а не методом приват-доцентського опошлення цієї боротьби.

Наша критична робота просякнута більшовицькою нетерпимістю до всіх відступів від лінії партії, до найменших помилок. Ось чому я ще раз категорично засуджую власні помилки. Справа в тому, щоб дійсно вміти включити нашу літературу в практику партійної роботи, в революційну практику пролетаріату, в яку ми при всіх своїх помилках включились і мусимо включатись ще більше. Я закінчую свою промову гаслом т. Фадеева на пленумі РАПП—вище прапори пролетарської літератури, вище прапори боротьби за лінію партії! (*оплески*).

Ю Р І Й К Р У Г Л И Й

НА ВИЩІЙ ЩАБЕЛЬ

НОТАТКИ ПРО ТВОРЧИСТЬ ВУСПІВЦІВ-ДНІПРОПЕТРОВЦІВ

ЗА ДОБИ соціалістичної реконструкції, у зв'язку з загальним загостренням класової боротьби та з можливим наступом робітничої класи на всіх фронтах, зокрема на фронті ідеології, література в Дніпропетровському стала теж за один із пляцдармів, де в наслідок непримиренної боротьби перемогла робітнича класа, де посів керівне й провідне місце літературний загін пролетаріату—ВУСПП.

Знайомлячись із літературним активом Дніпропетровського ВУСПП'у, легко помітити, що він складається з основних трьох груп, одночасно основних трьох генерацій:

Представників літературно старшої генерації, що прийшли до пролетарської літ. організації з чималим попереднім літера-